Эхэ hайхан нютагаа эб хамта мандуулая!

БУРЯАД ҮНЭН

1921 оной декабриин 21-hээ гарана

Бүгэдэ арадай газетэ

1992 МАЙ 8
Хүхэгшэн могой hарын 6
ПЯТНИЦА
гарагай 6
№ 89 (174548)
сэн 6 мүн

Буряад Республикын

Министрнүүдэй Советтэ

...адай ажахынуудые ...гжөөхэ нэмэлтэ ...жээнүүд тухай

...рхэ байдалда hаань, рес... таряашанай ...ахынуудые ...hала үргэдэ... ...жэ байна ...Республикын ...Советэй ап... ...hан тогтоол ...

...никада та... ...худөө ажа... ...700 ажахы... ...ндэ 77 мян... ...ө үгтэнхэй. ...ын, Зэдын, ...энэй райо... ...ай ажахы... ...дхэгдэ. Бү... ...hэн тиимэ... ...6 процентнь ...орилнэ, ша... ...нь хонин ...0 процентнь ...

...та колхоз, ...лган эм... ...орондо нэ... ...цинууд бо... ...ы эрхилхэ ...уудые бай... ...бэелүүлэг... ...Жэшээлхэ... ...райондо — ...да — «Ул... «Мир» гэжэ ...и болонхой. ...даага ашаг... ...ө, үнэмшэл... ...с бүридөө ...згэнэй жа...

...колхоз, сов... ...ын эмхидхэ... ...гулхэ хэ... ...ёно тэ... ...заримдаа ...элгэн бо... Бүхы дээ... ...ажахынуу... ...худэлмэри ...дана гэжэ ...аагдана.

...ажахынуу... ...гдажа бай... ...ээ хоол эл... ...мүртэй... ...д, Бүхыдөө ...мяханай ...(145 тонно), ...ятые (192 ...ажахы...

...ажахынуу... ...згэ түр... ...ан байhан ...хүсэд дүү... ...й. Тэдэн... ...ргэхэ асуу... ...ндхэгдэнэ. ...ын хэрэг... ...хангагда... ...з, медици... ...ймаанай та... ...: шиидхэг... ...дүсхайлбал. ...блика соо ...ь фондын ...гтэй бай... ...й 35 трак... ...ь гэхэ мэ... ...дэ ажахы... ...гэдэ хэрэг... ...е бодхоо... ...зайн гал ...нгаха, га... ...гэхэ мэтэ... ...гэ зөөри... ...гүй.

...манай ажа... ...эдбэрилhэн ...а абаха, ...эри эмхид...

...совхозууд... ...тын гурим... ...байhаар. ...тоосоон ...згдэнэ. Га... ...н болго... ...hэн асуу... ...жэ үзэхэ ...ажахы... ...үнгэр... ...ые үндэhэ ...рим ажа... ...рэhэ ур... ...мал, гахай ...ргэжэлтэй ...й колхоз, ...а, таряа... ...ые эмхид... ...м хүтэл... ...ргаар га... ...ые таhал... ...ь хэрэгые ...hан өндоо... ...олон.

...раада аба... ...оо таряа... ...ие сааша...

Мэнэ гэhээр лэ хабарай тарилгын хаhа эхилхэнь. Тиимэhээ энэ хаhые hайнаар, үндэр хэмжээндэ үнгэргэхын тула нэн түрүүн техникэ заhабарилгада анхаралаа хандуулха шухала. Юуб гэхэдэ, энээнhээ сохэхэн юумэн дулдыдана, илангаяа ерээдүй ургасын хуби заяан. Манай «Таhархай» гэдэг таряашадай ажахы энэ талаар муу бэшэ худэлмэри ябуулаа гэхэдэ алдуу болохогүй гэжэ hанагдана. Юуб гэхэдэ, мүнөөдөө тарилгын техникэ бүхыдөө шахуу заhабарилагдажа бэлдэгдэнхэй.

Мүнөө үедэ техникэ заhабарилхын тулада нөөсэ частнууд ехээр дуталдаhан, мүн энэнь хоморшье болонхой. Тиимэhээ заhабарилга хэхэдэ хүшэрхэн байгаа. Иимэ байдалда гансашье манай

ТЭЖЭЭЛЭЙ УРГАМАЛНУУДЫЕ ТАРИЛСАХАБДИ

ажахы ороогүй ха юм даа, бүхы ажахынууд иимэ байдалда техникээ бэлдэхэ баатай байhан юм. Харин тиигэбшье хуушан частнуудаа шэнэлэн заhабарилжа, арга боломжоороо заhабарилга хэкэбди. Манай «Таhархай» гэдэг таряашадай ажахыда бии байhан дүрбэн анзаhан, гурбан культиватор болон табан сеялкэ мүнөө үедэ заhабарилагданхай.

Тарилгын техникэ хээрын худэлмэридэ бэлдэхэ хэрэгтэ ажахымнай тракторна бригадын гэшүүд худэлhэн байна. Илангаяа мастер-заhабарилагша Д. Н. Таряшинов, Д. Селиванов болон бусадые эндэ тэмдэглэлтэй.

Манай ажахыда наймн трактор, тэрэ тоодо К-700 болон Т-150 түхэлэй ехэ хүсэтэй нэгэ-нэгэ тракторнуудтоолгоно. Мүнөөдөө эдэ тракторнууд булта заhабарилагданхай. К-700 түхэлэй тракторта анзаhанай үгы байhан дээрэhээ, хуушан анзаhаа шэнэлэн заhабарилга баатай болоо hэмди. Иигэжэ арга боломжонуудаа хэрэглэн тарилгынгаа хаhада бэлдэнэбди.

Урда жэлнүүдтэ манай ажахы гансал тэжээлэй ургамалнуудые ургуулдаг байгаа. Хүршэ хуурай-hубагайхид ороohото ургамалнуудые тарижа, харууhалдаг hэн. Мүнөө жэл бидэнэр тэжээлэйшье болон ороohотошье ургамалнуудые тарихабди. 469 гектар поли дээрэ ороohото, 389 гектар газар дээрэ тэжээлэй ургамалнуудые тарихые хараалнабди.

Дээрэ хэлэгдэhэнhээ уламжалан, энэ тарилгынгаа хаhые ямаршьегүй hайнаар үнгэргэхэ бэзэбди гэжэ найдагдана.

Энээнhээл манай ажахын саашанхи ажабайдал дулдыдаха юм.

Д. МАЛХАНОВ,
«Таhархай» гэдэг таряашадай ажахын тракторна бригадын бригадир.
Түнхэнэй район.

ЗАНШАЛАА АЛДААГҮЙ

Хабарайнгаа тарилгада Охин-Булагай совхозой механизаторнууд урдынгаа заншал алдангүй хабарайнгаа тарилгада ехэл эдэбхитэйгээр бэлэдхэл хэжэ байна гээшэ. Майн 1-нэй hайндэрэй hүүлээр тарилгаяа эхилээ. Техникэнь бүхыдөө бэлэн, hаатаха юумэн үгы. Механизаторнууд олдонхой, тэдэнэр хоёр халаанда хүдэлнэ. Эдеэ хоолоор тэдэниие хангаха асуудал баhал шиидхэгдээ.

Тэрэшэлэн хабарай эдэ үдэрнүүдтэ совхозой луговодууд сабшалан дээрэ баhал гаранхай, худэлмэриеэ хэжэ эхилэнхэй. Hүүлэй дулаан үдэрнүүдтэ бүлүүр станцинууд худэлгэгдэжэ эхилбэ. Hүүлэй хоёр үдэр соо ехэ бороо, саhан орожо, таряашадые ехэтэ урмашуулба.

Л. ЛУГОВСКОЙ.
Бэшүүрэй район.

Хабарай тарилга-92

НАЙДАМТАЙГААР ЭХИЛЭЭ

Хурамхаанай совхозой газар ажалай кооперативуудай хабарайнгаа тарилгын бэлэдхэлдэ хэзээ хэзээнэйхиhээ харюусалгатайгаар хандаhанииь hайшаалтай.

Бүри апрелиин 10-да, тарилгада бэлэдхэлэй шалгалтын болоходо Дугар-Цырен Очирович Аюшеевэй хүтэлбэрилдэг «Доодо Томогтын» кооперативайхид хээрынгээ станда бултадаа зөөжэ ошоод, тракторнууд болон оньhото техникээ гүйсэд бэлэдхэнхэй, жэрылгэжэ табинхай байгаа.

Шалгалтын эхилхэhээ урид энэ кооперативай механизаторнуудтай хөөрэлдэбэбди.

— Хаанашье харахада, юумын олдохонь хүшэр, хүндэ сагай ерээд байhаниинь мэдээжэ. Гэбэшье манайхид бартер гэгшэ гү, ондоо ажахынуудтай элдэб юумэ сэхэ андалдаhанай ашаар өөhэдтөө хэрэгтэй хэрэгсэлнүүдые оложо мүнөө жэлдэ ехэл эмхи гуримтайгаар, ёhотойл эзэн янзаар тракторнуудаа заhабарилаабди гэжэ хэлээ hаа, одоол алдуу болохогүй.

Ушар тиимэhээ энэ жэлэй тарилгада hайнаар лэ худэлхэ байхабди гэжэ hананаб,— гэжэ эгээл наhатай механизаторнуудай нэгэн Рабдан Зуранович Будаев хөөрөө hэн.

— Манай кооперативта трактор болон гэрээнэй шэрэхэ түхеэрэлгэнүүдые механизатор бүхэндэ актаар даалгажа үгэдэг гурим бии. Тиимэhээ хүн бүхэнэй тэрээндээ харюусалгатайгаар, гамтайгаар хандаагүйдэ аргагүй юм. Жэшээлхэдэ, ДТ-75 түхэлэй нэгэ трактор, сеялкэ, культиватор, үтэгжүүлгэ тарааха түхеэрэлгэ, дүрбэн борной намда үгтэнхэй. Тэдэ бултадаа заhабарилагданхай,—гэжэ гуша гаран хабараа Хүнтэйн талада угтаhан Бэлигтэ Раднаевич Маланов хэлээ бэлэй.

Хурамхаанай совхозой ахамад агроном С. А. Гудуев, ахамад инженер Р. Б. Батуев, кооперативай түрүүлэгшэ Д-Ц. О. Аюшеев, районой технадзорой начальник О. С. Бадмаев гэгшэд түрүүтэй комиссиин гэшүүд үглөөнэй 10 сагта шалгалта хэжэ эхилхэдээ, «Доодо томогтынхидой» тракторнууд 95, тиихэдэ тарилгын болон газар элдүүрилгын техникэ 98 процент бэлдэгдэнхэй гэжэ тобшолол хээ.

Тэрэнэй удаа Юрий Раднажапович Батуевай хүтэлбэрилдэг «Дээдэ Томогтын» кооператив ошобод.

Эндэхи механизаторнууд тракторнууд болон худөө ажахынгаа машинануудые заhабарилжа дүүргэхэhээ гадна гүйсэд бэлэдхэгдэhэн хээрынгээ станда байраар ерэшэнхэй байба.

«Доодо томогтынхидой» талаhаа Б. Р. Маланов, Р. З. Будаев, В. М. Тыхеев, тиихэдэ «Дээдэ томогтынхидhоо» Х. Р. Аюшеев, В. Н. Бадмаев болон бусад тракторнуудаа, оньhото техникээ эрхимээр бэлэдхээ гэжэ комиссиин үгэhэн справка дээрэ бэшээтэй. Мүн тогоошон Дарима Чойроповна Аранзаевагай худэлмэри hайн талаhаа сэгнэгдэнхэй.

Гэхэтэй хамта комиссиин хурса нюдэндэ харагдаhан дутуу дундашье олдоо hааб даа. Шалгалтын болоhон үдэр дизелиин тоhон асарагдаагүй байгаа. Хээрын станда саг соогоо хилээмэн асарагданагүй, таhалдана. «Хурамхаанай» заhабарилгын техническэ предприятиhаа трактор болон худөө ажахын машинануудай эбдэржэ боломоор нөөсэ хэрэгсэлнүүд үсөөнөөр асарагдана. Эгээл муунь гэхэдэ, январь hараhаа худэлмэришэд салингаа абанагүй.

Шалгалтын үедэ тус ажахын ахамад агроном С. А. Гудуевтай хөөрэлдэхэдэмнай:

— 3070 центнер шэнийсын үрэhэтэйбди. Тобшолбол, тэрэ тоодо 70 центнерынь «Сэлэнгэ», 3 мянган центнерынь «Бурятская-79» гэжэ сортын юм. 2878 центнер обёосой үрэhэн бии. Горох 500 центнер, тиихэдэ табитабин центнер ранс, кукуруза тарихабди — гэжэ мэдүүлбэ.

Шалгалта хэгдэhэн үдэр дизелиин тоhон хээрын станнуудта асарагдаа hэн. Hаадгүйгөөр тарилгаяа дүүргэхын тула 10 центнер дизелиин тоhон, 2 центнер түрхидэг тоhон хэрэгтэй болохо байгаа hэн.

Баhа нэгэ hайн талань гэхэдэ, эдэ хоер кооперативуудай худэлмэришэд өөhэдынгөө ажахынуудта буйлуулагдаhан продуктнуудаар хооллоно. Иигэжэ хабарай харюусалгата ажалай урда тээхэнэ эмхидхэгдэhэн «Доодо Томогто» «Дээдэ Томогто» гэжэ нэрлэгдэhэн хоёр кооперативайхид түрүүшынгээ тарилгые ажалша, бүхэриг хүнэй алдар нэрэ доройтуулангүй, амжалтатайгаар үнгэргэхэ гэжэ зоригжонхой.

Эдэ үдэрнүүдтэ Хүнтэйн таряалан дээгүүр анзаhа, сеялкэ шэрэhэн «түмэр хүлэгүүд» абяа абяагаа буляалдан, хүндэ шэргүүлээ даажа ядан, үрдилдэн урагшаа жүдхэнэд.

Г. БАДМАЕВ.

АГРЕГАДУУД ЗЭЛЭ ТАТАБА

hаял хоп-жэн шахуу байhан эндэхи нэлэнхы ехэ таряалангууд дээрэ гансата хүлгөөтэй болжо, үглөөнhөө үдэшэ орой болотор трактор, машинануудай хүнхиөөн таhархаяа болибо. Эндэ тэндэ тарилгын агрегадуудай зэлэ татан ябажа, хуй тооhо бурьюулхань харагдана.

Юрэдөөл Мухар-Шэбэрэй райондо хабарай тарилгын халуун худэлмэри хаа хаанагүй эхилбэ гээшэ.

Энэ үдэр би «Коммунизм» (мүн «Мир» гэздшье нэрлэгдэнэ) колхозой түрүүлэгшэ Г. Г. Варфоломеевтэй хөөрэлдөө hэм.

Тус ажахын хоёрдохи тракторно-таряан ажалай бригадада (бригадирынь С. А. Торбогоев) түрүүшын хэдэн үдэр Сулхара гэжэ газарта 140 гектарта шэнийсэ хэрээhэлүүлэн таригдаа. Эндэ трактористнар Сергей Покатилов, Игорь Ведерников, Владимир Куроченко, Леонид Кушнарев гэгшэдэй жолоододог агрегадууд hаадгүй худэлнэ.

Тэрэшэлэн районой бусадшье ажахынууд эртынгээ тарилгада жэгдэрэн орожо байна.

В. ШИРДАРМАЕВ.

Арадаймнай ёhо заншалнууд

«БУЯН ҮЙЛЭДЭХЭМНАЙ БОЛТОГОЙ!»

(РЕСПУБЛИКЫН БУДДЫН ШАЖАНТАНАЙ НЭГЭДЭЛЭЙ НЭЭГДЭhЭН БАЯР ЁhОЛОЛhОО ТЭМДЭГЛЭЛНҮҮД)

Hаяхан Улаан-Үдэдэ Ленинэй үйлсын нэгэ байшан соо буддын шажан дэлгэрүүлхэ хүсэлтэй, тэрэнэй баянарга боломжонуудтай дүтөөр танилсуулха, буян үйлэдэхэ зорилготой олон хүнүүд сугларжа, Буряад орондо ажаhуудаг буддын шажанда шүтэдэг зоной нэгэдэлэй баярай оршон байдалда нээгдэбэ.

Хэжэнгын дасанай шэрээтэ Цыбаан ламхай энэ байшангай арамнай бүтээн, гурбан эрдэнинн этигэл уншажа, энэ байшангые арюудхаба, сэбэрлэбэ, Тэрээнтэй хамта Монгол ороной айлшад —хандамаанар (эхэнэр ламанар) Гантүмэр, Батжаргал гэгшэд уншалсаа.

Зал соо үргэлжэлhэн баяр ёhололые республикын соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ Владимир Гунзынов хүтэлбэрилбэ. Энэ нэгэдэл байгуулгада габьяатай удридагша Облсовпрофой ревизор Дарима Самбуевна Цынгуевада түрүүшын үгэ үгтэбэ:

— 1991 оной март hарада байгуулагдаhан буддын шажантанай нэгэдэлнай олон предприяти, эмхинүүдэй, зоной аша туhаар, хүсэл ороллоогоор бүтээ бшуу. Далаад жэлдэ мартагдаhан бурхан шажангаа, түүхэ соёлоо hэргээхэ үүргэтэй нэгэдэлэймнай спонсорнууд болоhон Улаан-Үдын захиргаанай соёлой таhагайхид, Хэжэнгын районой «50 лет Октября» совхоз, Облсовпроф, «Надежда», «Наран» предприятинууд, республиканска типографи,, Сэлэнгын районой Загастайн hургуули, бусад мүнгөөр туhалалсажа, хамhалсажа, hайхан хэрэг бүтээгээ. Эндэ монгол нүхэднай—бэлигтэй эмшэд Сандаг-Гончик гуай, Цэдэнхүү, бусад туhална. Эндэ сугларжа, маани уншажа, сангарил үнгэргэжэ, бэе бэеэ дэмжэжэ, буян үйлэдэжэ байхамнай болтогой!

Энэ хэрэгтэ арга шадалаараа туhалха, үбдэhэн зониие эмшэлхэ, аргалха тухай монгол эмшэд-үндэр наhатай, hудал баридаг Сандаг-Гончиг, Цэдэнхүү, тиихэдэ залуу баряашан, гартаа дүйтэй Улаанхүү гэгшэд хэлэжэ, тэдэндэ хүхэ номин хадаг сагаан эдеэн табагтайгаар барюулагдаба. «Миниий эгээл бэрхэ шаби, танилсагты—Бэлигтэ Бальжанов» гэжэ Цэдэнхүү хэлээд, залуу эмшэйтэй эндэ сугларагшадые танилсуулаа.

Сугларагшадай зүрхэ сэдьхэл баясуулhан энэ баяр ёhолол дээрэ hайхан үгэнүүдые хэлэhэн хандамаанар буддын шажанда hүзэглэдэг зонтой хамта хүнэй сэдьхэл арюудхаха, hанаасень заhаха үүргэтэй маани уншалсаа.

Буддын шажантанай нэгэдэлэй нээлгын баяр ёhололдо хабаадаhан Улаан-Үдын захиргаанай таhагые даагша Ф. А. Дубанова, Бүгэдэ буряадуудай үндэhэн соёлой эблэлэй вице-президент, хэлэ бэшээтэй эрдэмэй кандидат Б. Д. Баяртуев, «50 лет Октября» совхозой директор В. Ц. Дубшанов, республикын соёлой министрэй орлогшо Г. Н. Петрова, Социалис Ажалай Герой Ц. Н. Номтоев болон бусад эндэ сугларагшадые амаршалба.

Хэжэнгын дасанай шэрээтэ Цыбаан ламхай энэ нэгэдэлэй бэелүүлхэ гол шухала үүргэ тухай тэмдэглээд, бүхы арад түмэндэ, тэдэнэй ажабайдалда hайхан үрэ нүлөөтэй, буян дэмбэрэлтэй хэрэг болохо, Хэжэнгэдэ бодхоогдохо Джарун хашорай субаргын жасада бултаараа оролсохые уряалба.

Бүхы дэлхэйн ухаан бодолые нэгэдүүлгын вице-президент, Психоэнергетикын байогын институдай эрдэмтэ директор Е. А. Файдыш (Москва), «Восточные ворота» театрай режиссер Ц-Д. Д. Бальжанов амаршалгын үгэнүүдые хэлэбэ.

Баяр ёhололой түгэсхэлдэ «Байгал» гэhэн хатар, дуунай ансамблиин, «Зүүн зүгэй үүдэн» («Восточные ворота») гэhэн театрай артистнууд, оперно театрай бэлигтэй залуу дуушан Тогмит Танхаев бэлиг шадабарияа харуулба.

Б. ОРБОДОЕВА.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: Хэжэнгын шэрээтэ Цыбаан ламхай этигэл уншана; Артистнууд Эржена, Саяан Жамбаловтан дуулана; Хандамаанар Батжаргал, Гантүмэр.
А. ШАГДАРОВАЙ фото-зурагууд.

СОНОСХОЛ

БУДДЫН ШАЖАНАЙ АМАРАЛТЫН үдэрэй hургуулиин ээлжээтэ хэшээл байгша оной майн 10-най 12 сагта Арадуудай хани барисаанай байшанда болохонь.

Эмхидхэн байгуулагшад.

УНШАГТЫ, ТАНИЛСАГТЫ:

1-дэхи нюурта. Буряад Республикын Министрнүүдэй Советтэ.
«Хабарай тарилга-92».
«Буян үйлэдэлтын хэрэг».
2-дохи нюурта. Дэлгүүрэй оршомдо түрэhэн бодолнууд. «Байгал, буряадууд, байдал тухай».
«Буряад үнэн» газетэдэ толилогдоhон бэшэгэй мүрөөр. «Тэнсүүлжэ үзэхэ хэрэгтэй».
3-дахи нюурта. «Элдин буусын энгэр тала»—очерк.
Агын дунда hургуулиин 150 жэлэй ойдо бэлэдхэл тухай.
Хүн ба үе саг. «Нэрыень мүнхэлхөөр ха»—дурсалга.
4-дэхи нюурта. «Буряад үнэн» газетын шангуудта хүртэхын түлөө заншалта мүрысөөнhөө репортаж.

Профсоюзай ажабайдал

ДЭМЖЭХЭ ЁѢОТОЙБДИ

Соёлой хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай реском һая профсоюзай эхин эмхинүүдэй түрүүлэгшэнэрые суглуулжа, хэдэн асуудалнуудые хаража үзэбэ.

Үнгэрһэн жэлэй октябриин 31-дэ профсоведэй президиумэй заседани дээрэ профсоюзуудай ажал ябуулгадаа һаналаа нэгэдэлгын намарай үдэрнүүд соносхогдожо, засагай зургааануудай урда эрилтэнүүд табигдаһан байгаа. Олохон предприяти болон эхин зургааануудай ажалша коллективүүд ноябриин 13-да Советүүдэй талмай дээрэ гаража, митинг үнгэргэхэдөө, юһэн пунктһаа бүридэһэн эрилтэнүүдые табяа һэн. Тэдэнэйнь хахадынь лэ шахуу дүүргэгдэһэн байха юм.

Дэлгүүрэй харилсаанай эрхэ байдалда республикымнай профсоюзуудай болон соёлой хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай рескомой ажал ябуулга хүдэлмэрилэгшэдэйнгөө социальна хамгаалгада шэглүүлэгдэнхэй юм. Жэшээлхэдэ, соёлой, арадай эрдэм һуралсалай болон элүүрые хамгаалгын хүдэлмэрилэгшэдэй салин хүлһиеньнь хирэ-хирэ болоод лэ хаража байха тухай дурадхал Россин правительствада оруулагданхай.

Республикымнай профсоюзууд реформонуудые буруушаана бэшэ, засагай зургааануудай абадаг хэмжээнүүдэй бэелүүлгэдэ хүндэлдэнэ бэшэ, харин шухала асуудалнуудые бэелүүлхэ эрилтэ табина.

Буряад Республикын Министрнүүдэй Совет профсоюзуудай эрилтэнүүдээр хэдэн шухала тогтоолнуудые абаа һэн. Жэшээнь, «Арадай эрдэм һуралсалай хүдэлмэрилэгшэдэй эрилтэнүүдые хангаха талаар хэмжээнүүд тухай», «Сэнгүүдые һула табиха талаар хэмжээнүүд тухай» болон бусад тогтоолнуудаа абтаһан байна.

Соёлой хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай рескомой түрүүлэгшэ А. М. Майорова, секретарь Л. Ф. Сульженко гэгшэд суглараагшадта һалбариин хүдэлмэрилэгшэдэй мүнөө үеын байдал тухай мэдээсэһэн, саашанхи хараа зорилгонуудтай танилсуулһан байна. Манай һалбарида ажалай түлбэриин хэмжээн тон бага байна. Февраль һара соо жэшээнь, библиотекарь 720 түхэриг, хүгжэмэй хүдэлмэрилэгшэ 705, хүүгэдэй хүгжэмэй һургуулиин багша 2190, районой газетын редактор 1793. Гүрэнэй телерадиогой режиссер 1500, оркестрэй артист 1956 түхэриг салинтай байгаа. 1992 оной мартын 1-һээ һалбариин хүдэлмэрилэгшэдэй салин 45 процентээр дээшэлээ һааб даа.

Реском киносетин, редакциин хүдэлмэрилэгшэдэй салин хүлһэ дээшэлүүлхэ эрилтэнүүдые, номой худалдаа наймаанай газарнуудые үмсэлхэ асуудалнуудые республикын Верховно Советтэ болон Министрнүүдэй Советдэ эльгээнхэй юм.

Соёлой хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай Россин комитедэй ажал ябуулгашье һалбариингаа хүдэлмэрилэгшэдэй социальна хамгаалгада шэглүүлэгдэнхэй юм. Жэшээлхэдэ, соёлой, арадай эрдэм һуралсалай болон элүүрые хамгаалгын хүдэлмэрилэгшэдэй салин хүлһые хирэ-хирэ болоод лэ хаража байха тухай дурадхал Россин правительствада оруулагданхай.

Тэрээнһээ гадна Буряадай профсоюзуудай совет Министрнүүдэй Совет хоёрой хамтын шиидхэбэриин ёһоор субботнигой үедэ олдоһон мүнгэ социальна асуудалнуудаа шиидхэхынь тулада профкомой счедто оруулха гэһэн шиидхэбэри абтаба. Тиихэдэ ажалшадай Улаан-Үдэ хотодо митингнүүдые үнгэргэхэ тухай, мүн профсоюзай эхин эмхинүүдтэ баяр ёһололой суглааануудые, хэмжээ ябуулгануудые үнгэргэжэ болохо тухай үргэн хөөрэлдөөн болобо.

Гэхэ зуура, соёлой хүдэлмэрилэгшэдэй социальна хамгаалгын тулюур байһаниие бэеэрээ мэдэрнэбди. Тиимэһээ рескомой табиһан эрилтэнүүдые дэмжэхэ ёһотойбди.

В. НАЙДАНОВА.

Дэлгүүрэй оршондо түрэһэн бодолнууд

БАЙГААЛИ, БУРЯАДУУД, БАЙДАЛ ТУХ

— «Амяа арайхан залгажа байһан сагта яаһан экологи тухай хөөрэлдэнэт? Мүнөөшни байгаали абархын аргагүй болоо» гэжэ зариман хэлэдэг юм. Үнэн дээрээ тиимэ бэшэ. Арга хургыень олошогүй юумэн гэжэ байдагүй, — гэжэ Зүүн Сибириин технологическа институтай багша, Байгалай жасын эргэдэхи «ЭКО» гэһэн бага предприятиин директор Ц. Ц. Дамбиев абаһаар баталба.

— Теэд мүнгэ һангай дутамаг сагта арга боломжо үнэхөороо бага ааб даа, — гэжэ һөөргэдэхэдэм, энэ асуудалда гурбан ондоогоор хандажа боломоор гэжэ Цырен Цыденович үргэлжэлүүлбэ:

— Правительствада эрилтэ табяад лэ һалаха һандахагүй гэжэ зарим байгаали хамгаалагшад шиидэнхэй. Теэд «мүнгэн үгы» гэжэ лэ байхадань, яалтайб? Өөрынгөө шадалаар лэ, бии байгаа хүсэндөө түшэглэн, шармайха хэрэгтэй болоно. Эндэ юрэл үгэ хэлээр бэеэ һамаарууллагшад, уряагаар һанаагаа тэгшэлэгшэд үрэ туйлахагүй. Дээрэһээ юумэ хүлеэжэ һуухагүй, харин арга боломжын эзргээр яагаад урагшаа тэгүүлхэб гэһэн асуудалда абтагшадые дэмжэхэ байнаб.

Хоёрдохи зам — сэдьхэлээрээ сүхэрөөд, миин лэ хүлеэгээд, гараа хабсараад һуулган мүн. Адаглахэда, анхандаа аргагүй оролдодог, байгаалиин түлөө хам оролсодог зоной олононьнь хүсэл зориг бууранхай, «юуншье болог» гэһэншүү болонхой. Теэд яагаад һаһаа амар байхабди?

Гурбадахинь — «Оршон дэлхэйе гоё һайхан абарха» гэһэн үгэһөө эхитэй. Засаг захиргаанда бүхы гэм зэмэ тохоод гү, али гараа дэрлээд һанаагаа амарха ёһогүйбди. Энэ хоёр байдалһаа дундахинь шэлэгдэхэ. Засагтай үһэрисэлдөөндэ сагаа гээнгүй, урагшаа шармайха хүсэтэй зон гэхэдэ, олзын хэрэг эрхилэгшэд мүн. Экономико экологи хоёрые эблэрүүлэн нэгэдүүлхэгүйшье һаа, хоорондохи тааралдалынь олохо ёһотойбди.

Цырен Цыденович өөрынхеэрээ зүбтэй ха. Теэд байгаали хамгаалгын түхеэрэлгэнүүдэй байгуулгые, үйлэдбэриин технологи нарижуулан һайжаруулаад, бага предприятиин түлөөлэгшэд ямар олзо олоно гээшэб?

— Юунэй олзо байба гээшэб? Дулаагаар хангалгын шэглэлтэй кафедрада хүдэлдэг хүм. Студентнэр ямар нэгэн түхеэрэлгэнүүдэй байгуулга үзөөд, хадуугаад орхихо бэшэ, харин ашаглалгадань, хүдэлмэриинь нарижуулгада бодомжотойгоор хандаха ёһотой. Хэрбээ зохёохы ёһоной хандаса эдэнэртэ өөрөө харуулаагүй һаам, мэргэжэлдээ һонёо буурана аабза.

— Теэд юунэй түлөө олзын хэрэг эрхилэгшэд болоноб та?

— Энэ үгэ һайн удха тайлбартай юм. Бэлэн юумэ хүлеэгээд, миин һуудаггүй, арга хургыень олохын тула аһан оролдодог нимэл онсохон зон ха юм — хэрэг шударгыгаар ябуулагшад.

Ц. Ц. Дамбиев «ЭКО» предприятиин мүнөө ябуулжа байһан хүдэлмэри тухай саашань тобшохоноор хөөрэбэ. Томскын эрдэмтэдтэй хамта Гусиноозерскын ГРЭС-тэ шэнжэлгэ ябуулаа юм. Хэды зэргын хорото бодос оршон агаарые бузарланаб гэжэ хинажа байха тусхай станциин проект хамтын хүсөөр зохёон табиба. Улаан-Удын олон предприятинуудта «ЭКО» нимэ туһаламжаяа дурадханхай.

Байгша оной сентябрь һарада Байгалай оршонине аршалан хамгаалха асуудалаар уласхоорондын конференци үнгэргэгдэхэ юм. Эмхидхэлэй комитедэй бүридэлдэ республикын Верховно Советэй комитедэй түрүүлэгшэ Ю. Ф. Ефремов, эрдэмтэд В. В. Мантатов, А. К. Тулохонов, бусадшье оронхой США-һаа, Монголһоо, Хитадһаа, Англиһаа байгаали хамгаалагшад суглархадаа, хэрэг ёһоор ажалаа яажа ябуулха тухай гол хөөрэлдөө үүсхэхэ юм. Мүнөө шахардуу сагта регионууд хоорондын холбоон шухаг хэрэгтэй гэжэ дээдэ һургуулиин багша тоолоно.

Саашань һанамжа, бодомжоёо үргэлжэлүүлхэдээ, өөрынгөө хизаар нютагай, бусад зоной аша туһые түрүүлэн хараадаа абажа, ажал ябуулбал, буянтайшье, дэмбэрэлтэйшье гэбэ. Буряад зоной бодол энэ урасхалаар ошоходоо бэлэн. Буддын шажанай һургаалһаа эхитэй ха юм. Теэдшье буряадуд толгойсор ухаатай. Европейскэ эрдэм мэдэсэ, азиадай бодомжотой ниилэхэдээ, эгээл болгоомжотой, дундуур, бодомжотойшье харгы шэлэгдэдэг байна. Юумые жэжэдхэн, бутарган, хуби хубяарнь хараха, мэдэрхэ, гэхэ зуура бүхэлеэр нэгэдхэжэ, лодо тобшолол хэхэ арга тан.

Дэлгүүрэй саг ерэбэ гээд лэ, дээдэ, тусхай дунда һургуули хэрэггүй, нигэд гээд хонжоо-наймаа хээд ошибол, гарасалдахабди гэжэ зариман һанана. Энэ буруу. Үндэнэ яһатанаа үргэхэ гэбэл, эрдэмэй замһаа ходорхо ёһогүйбди. Мэдэсэгүй хүн юумэн бүхэнөөө айха, далтирха янзатай байдаг.

Хайшан гээд үндэнэ яһатаһан мэдэрэл нэргээхэб? Цырен Цыденовичэй һанамжаар, нэн түрүүн буддын шажан, «Буряад үнэн», түүхэ, мүн өөнэдтөө этигэл, наидал — эдэл маниие абарха байна. Өөнэдөө өөнэдыгөө абараагүй һаамнай, хэншье маниие өөдэмнай татахагүй. Теэд мүнөө дэлгүүрэй үедэ муу юумэ һажаалган дэлгэрээ. Хонжоо наймаан, өөрын талые хаража, бусадые мэхэлэлгэн гэхэ мэтэ... Бага үндэнэ яһатанда энэ хохидолтой.

— Европейскэ, азиатска бодомжо илгаруулан хэлээ бэлэйт?..

— Европеецүүд юумые орёо болгожо шээлбэл, нэгэ дүрсэ абаад үзэ олон хубяар хэмжэжэ азиат энэнние заар, бүхэли годог. Юунэй руулха юм, бүхэли. Үшөө Буряадууд хэбэл соо бии эхилээд тоолоо үе саг, оршо далайнь зам бо рээн хоорондо тэй, урагшаа гэбэл алдуугүй минии өөрымн домжонууд нимэ гэхээ шэб, — гэжэ Ц ний түгэсхэлдэ

Тиимэл даа. Х дэлхэй дээрэ нал, баталамж юм даа. Иланг орёо, баруун, римдаа ойлго сагта сэдьхэл дуулхагүй бо мэйлжэ ябала хоб?

Г.

«Буряад үнэндэ» толилогдоһон бэшэгэй мүрөөр

ТЭНСҮҮЛЖЭ ҮЗЭХЭ ХЭРЭГТЭЙ

БАЙГША ОНОЙ ЯНВАРИИН 6-да БОРИС НЕМЦЕВЭЙ УНШАГШАДТА ДУРАДХАГДАҺАН СТАТЬЯҺАА УЛАМЖАЛАН

Ядамаггүй ажаһуудалтай, али бүхыдөө ямаршьегүй байтарнай, хүшэрхэн саг одоол зайлашагүй тулажа ерэшэбэл даа. Хүн бүхэн хүндэшэг сагай бэрхэшээлые өөрынхеэрээл хүлеэн абана. Эндэ ниитэ нэгэн һанамжа байнагүй, нэгэ янзын сэгнэлтэ үгтэнэгүй.

Ядаралда орошоһон байдалаа, мүнөөдэрэй хёмороон худхаляае, эгээл амин шухалань бүхы юумэнэй хомордоод, үнэ сэнгүүдэй үерэй уһанһаа дошхоноор нэмжэжэ байһые ганса нэгэ хүн дээрэ ашахамнай буруул болонол даа. Горбачев, үгы һаа, Ельцин хоёр дээрэ зэмэ буулгахамнай зүб бэшэл хаш. Хубилган шэнэдхэлгэшье эндэ зэмэтэн боложо байдаг.

Һайса шүүгээд үзэхэдэ, бүри 1985 онһоо урид мүнөөдэрэймнай үгырэлгэдэ һуури табигдажа эхилһэн хэбэртэй. Илангаяа урда үеын алдуунууд соо үмсын мал үсөөрүүлхэ гэһэн дээдын зургаанай дээрээ ахагүй тогтоол гаража, өөрынхиеэ абажал һалаа һэм шуу. Энэ үдэр хүрэтэр хойшолонгынь усадхагдажа ядагдаһаар.

Иигэжэ үксын малай үсөөлэгдэхэдэ, үйлэдбэрилэгшэд үсөөрэлсөө. Үлүүшэлхэнэ байха жэлэй зарим үедэнь бэрхэтэйхэн болоод, базааараа шагааха баатай бологдогшо һэн. Үсэгэлдэр өөрынгөө хашаа сооһоо тоһо, зөөхэй хуряажа байһан аад, түргэхэн зуура, үглөөдэрынь гэхээр магазинһаа эдэ бүгэдээ худалдан абажа заншаабди. Нэгэ-хоёр толгой үхэр илангаяа олон үхибүүдтэй бүлэдэ тон барюубшагүй. Түхэреэн жэлдэ ото һаагдаха бэшэ, хожорхо, һубайрха, ондо орожо ядажа ябаха байна ха юм.

Шанга тогтоолдо хашагдахын хажуугаар, мал барижа үдхэхэ арга нүхэсэлнүүд удаа дараалан үгы хэгдэжэ эхилээ. Айхабтар нэмэри болохошьегүй, нэгэшье, олоншье жэлэй таримал ногоо үргуулхаар сабшалангуудые хашаалһанай ашаар гол түлэб эдеэлсэтэй һайн бэлшээринүүд ахигдаа. Иимэ байдалда үмсэ хамтагүй, малайминай ашаг шэмэ дүүрэн хүсэндөө хаана хүрэхэб даа, нэгэ зааха доошолонгүй яахаб. Хүмгэн шэгнүүртэй гээд, үдхэн тоһолиг һүтэй һарлаг, хайнаг малнай хальмаг үүлтэрэй үхэрнүүдээр түригдөө. Хадата Захааминда хэдэн үе үдхэгдэжэ, үбгэ элинсэгэймнай ажаллажа байһан үндэһэн һүрэгнай зарим ноёд һайдай «ухаатай» бодолгоор үгы болохо түйлдаа хүрөө. Энээнтэй хамта мяханай үүлтэртэ үнеэдые бариха болобобди гээд айматтамнай бии байгаа бүхы һаам МТФнүүдһээ бэшэндэ болюулагдаба. Хайшан гэбэшье, үни галабай дүршэл ха юм.

Үйлэдбэрилэгшэдэй үсөөрһэн үшөө нэгэ шалтагаан гэхэдэ, кадрнууд. Эхэ, эсэгынгээ, үгсаата зонойнгоо хэжэ, бүтээжэ ябаһан ажалда һонёо буураһандал хандаха янзатайбди. Һайхан сагтаа дашууржа, юумые хүндэшөөгөөд, бэрхэшээлһээ тунхаридаг болошообди. Зарим нэгэ нүхэднай даб гэбэл дулаахан булан бэдэрэгшэ. Мүнөөнэй байдал, урдынхида орходоо, тад ондоо ааб даа, хэншье һаа, сагайнгаа үхибүүд болоно ха юм. Кино, ном һудар, газетэ, журнал, радио, телевидени гэхэ мэтэ — соёлой талаар нилээдгүй «хоол» мүнөөдэрэй хүндэ хэрэгтэй.

Теэд эдэ бүгэдэ энэ үдэр хүрэтэр шиидхэгдээ гү? Үшөөл үгыл даа. Дутуу дундануудтай горитойхон олдоодхихол байха. Зайн галшье ороогүй малай буусанууд бии. Тиихэдэнь зарим малшад нарай жаахан үүгэдээ нимэ байдалда дахуулжа ябана. Ажаһуудалай, медицинын, соёлой талаар ямар хангамжа эндэ байхаб даа.

Дээрэ дурсагдагша арга нүхэсэлнүүдэй бүтөө, бүриддөөгүй дээрэһээ ажалшад дуталдана бшуу. Иимэ социальна байдал хүдөөдэ үзэгдэһэн зогсолтын шэнжын нэгэ жэшээ гүб даа. Аяар холын хүдөөдэ шубуун дэнгэй һүлэмхи гэрэлдэ уйдажа һуухаяа хэн малшан боложо ошохоб даа. Иигээд ерэхэлээрээ, малшадай кадрнууд тухай асуудал тон хурса болонхой.

Зарим нютагуудта малшанай дуталдахада, баалахын хүсөөр гү, али аргадахын һайгаар энэ тэрэ хуние оложо эльгээхэ. Иимэрхүү жэшээнүүд нилээд олон юумэ гэршэлнэ. Малшадай дуталдажа, һэлгэлдэжэ байхада, юуниинь һайн бэ — харууһан гээшэмнай алдагдана бшуу. Табан хушуу адуу малдамнай саг үргэлжын харууһан хэрэгтэй. Үдэрһөө байтагай, часайшье туршада орхибод, ашаг шэмэеэ гээхэл. Тиигэжэ олондо ошохо зөөри, гансахан граммааршье һаа, хорожо эхилнэ. Бүхы аймаг, республика, гүрэн соо бодоод үзэбэл, дуһалһаа далай дүүрэхэ гэдэгтэл, одоо тонно тонноор абтаха продукци һалана гэхэдэ, ехэ алдуу болоногүй хаш.

Ганса мал ажал дээрэ кадрнууд дуталдана бэшэ. Хүтэлбэрилхы тушаалтадай хэды гээшын һэлгэгдэхэдэ, ехэнхи колхоз, совхозуудай үйлэдбэриин хэмжээн доошолоо. Олзо оложо, олоной баялигта нэмэри биража оруулаагүйл ха. Саг зуура хүдэлһэн ноёд холын хараатай хэрэг эхилхые оролдоогүй, үдэр үнгэргэжэ ябадаг болоо.

70-аад онуудаар манай Буряадай республикада һүн ашаг олзогүй гэлдэгшэ һэн. Хубилган шэнэдхэлгэнээ уридшье тарыа талха малда эдюулхэ тэжээл баруун область, хизаарнуудһаа, хари холын гүрэнүүдһээ республикамнай абажа байгаа. Иимэ байдалда үйлэдбэрилһэн продукциимнай үнэ сэн дээшэлжэ, ажахынууд бэрхэшэг байдалда орохоо һанагша бэлэй. Олонхинь гүрэнэй тэдхэжын хүсөөр лэ мүнөө болотор амидарба бээ.

Миниий ойлгоһоор Коммунис партиин ЦК-гай гурбан пленумүүд (1965 оной мартын, 1978 оной июниин, 1982 оной майн) ганса хүдөө ажахыгаар болоо. Анхан ЦК-һаа эхилээд, доодо шатануудта ородог һэм шуу. Республика, областнуудта, тиин районуудта, һүүлшынхинь эхин партийна организациин суглаагаар түгэсэхэ. Зүтөөр эдэ пленумүүд ямар үрэ үгөөб, ажабайдалда ямар нүлөө үзүүлээб? Мнил уряануудаа. Уряануудынь сууряан болоод, саарһан дээрэ амигүй үзэгүүд болоод һалаа юм гү?

Аха нүхэд хэлэхэдээ, Н. С. Хрущев хүдөө ажахые һэргээхын түлөө ехэ оролдолго гаргаа гэлсэгшэ бэлэй. Гэбэшье һайнай хажуугаар алдуу эндүүнүүдынь нилээн байгаа. Л. И. Брежневшье мүн лэ олон алдуу гаргаа бэшэ гү даа. Үмсэдэ мал барихые хизаарлахаһаа эхилээд, ажахынуудые, аймагуудые томодхолго, бага һууринуудта хайша хэрэг хандалга, колхозуудые аргын биилһаа, совхозууд болгохо гэхэ мэтын холын хараагүй тэдэнэй ябуулгануудһаа хохидолнууд олон байгаа. Үшөө нэгэ дутагдалнай гэхэдэ, ургуулһан, хуряаһан юумэеэ зөөхэ, хадагалхадаа һуладанабди. Уринэбди, харгыдаа гээнэбди. Һайн байрануудай дуталдаһанһаа арай гэжэ суглуулһан продукцияа алишье сагта заримыень гутаажархинабди.

Хэрэгһээ гараһан эд, үлөөдэһэ дахин болбосоруулха шадабаряар хариин гүрэнүүдтэ хаанашье хүрэхэгүймнай шаналмаар байдаг. Жэшээнь, хэды гэгшын сааһан, илангаяа газетэ, журналай сааһан, хоёрдохёо «амидархын» орондо миин һалана гээшэб? Харинн гүрэнэйхид ямар дүршэлтэйб? Хартаабхын эшэнүүдые хэрэглэжэ, сааһа гаргаха шадалтай.

Арбадахи табан жэлые Брежнев шанарай табан жэл гэжэ нэрлээ бэлэй. Тиигэн гэһээнь али бүхы продукциин шанарынь муудахаа бэшэ, һайжараагүй. Баһал гайхалтай һэн даа. Шанарынь доошогуур байхадаа, (жэшээлбэл, хубсаһан гээ,) бушуу түргэн һалаха, хүн дахин эд худалдажа абаха болохо. Иигэжэ эд бараанай эрьесэ хангагдаха, фабрика, заводойхид ажалгүй хэзээшье үлэхэгүй гэһэншүү һанамжа тэрэ үедэ заримашуул хэлэдэг бэлэй. Энэньшье өөрынхеэрээ зүйтэйл һэн хаш.

Юумэнэй шанар муудалгада түсэб гэдэгнай нүлөө үзүүлээ. Би түсэбые буруушаанагүйб. Энэмнай социализмын нэгэ ёһон болоно. Зогсолтын үе гэгдэһэн 60—70-аад онуудта табан жэлые дүрбэн жэл соо, али гурбан соо дүүргэбэ гэхэшэлэн соносхол, элидхэлнүүд одоо шэхэ «халаагша» һэн даа. Түсэбэй хойноһоо намнасалдахадаа, ямар шанар тухай һанахабши. Мүн нэгэ хэды хүтэлбэрилэгшэдшье хүрэтэрөө ажалай үндэр үрэ дүнгүүдые сааһан дээрэ хии хоохоор үрхиргөөд, илагшад боложо, зониие этигүүлжэ байгаа һэмнай. Тон түрүүн дээдэ тушаалтадтаа хашуулхагүйн түлөө нимэ мэхэ гаргадаг байба ха юм. Алдар соло гээшэмнай хямдаар олдожо, ажалай багахан габьяада абаһаар няалдагша бэлэй даа. Мүн лэ нүхэр Брежневэй «Экономико хадаа экономно байха ёһотой» гэһэн уряа миин лэ хоохон уряа болоо. Ямаршье дахуулгүй, оройдоо гансаханшье хуулиин мүртэ ороогүй бшуу. Тиимэһээ ажал, хүдэлмэридэ бодото нүлөө үзүүлхэгүй байшоо.

Урда бүхы жэлнүүдтэ арад зоной политикаһаа холодуулагдаһаниинь мэдээжэ ааб даа. Экономикоһоо бүришье холо һэн. Ажалайнгаа түлөө хүлһэхэнөө абаад, садхалан тэниглэн, амгалан тайбан ябажа ябаа ха юм. Харин мүнөө имагтал хүшэр сагай тохёолдоходо, бүхы юумые шүүжэ, шүүмжэлхы нюдөөр хаража, даб гэбэл, энэ хүсүү байдалда оруулһан зэмэтэниие бэдэрнэбди.

Иимэ ядаруу зүдэрүүшэг байдалда ороһомнай үнинэйл үндэһэтэй. Өөһэдын мэдэлэй юумэн ээлтэй һэн бээ. Жэшээнь, колхоз, совхозууд, илангаяа совхозууд хэдэн дабхар зонхилолго доро байгаа. Тусгаар республиканска трест, райком, райгүйсэдком, хүдөө ажахын управлени. Тэрэнэй хажуугаар хамааралсаха Хүдөө ажахын министерство гээд иимэ олон албан зургааануудаа дээрэһээ өөһэд өөһэдынгөө хараа бодолые баримталдаг һэн. Экономико зүбөөр ойлгожо, бодотоор сэгнэжэ һураагүйбди гэхэдэ, алдуу оройдоошье үгы. Тэрэл һайхан сагта нэгэ бахана зоогоод, хоёр гээд бэшэжэрхихэдэ балай нүгэлшьегүй, түлэгдэхэл юумэниинь түлэгдөөд байгаа.

Журналист Б. Рабдано Агын «Толон» газетэдэ бэшэхэдээ, гүрэнэй хамтын зөөриие буруушааха һэдэлгэ гаргаһан янза харуулаа, би дэмжэхэгүй байнаб. Минии һанахада, үмсэ хамта хоёрой хоорондо үнэхөөрөөшье алгасал аргагүй гараа. Бүхы юумэнэй элбэг дэлгэр болошоогүйдэ, мүн үзэл суталай хүдэлмэри эрхилхэдээ, экономическа эрдэм мэдэсэ дэлгэрүүлдэггүй ушаһаа хамтын зөөридэ һалаар хандаха гү, али үбэршэлхэ ушарнууд али олон һэн.

Нютагайнгаа байра байдалаар үндэһэлэн нэгэ талаһаа сэгнэлтэ үгэхэдэ баһал бүруу. Манай Захааминай түб хотодо нэгэ үе бүхы юумэн магазинуудта дураараа хэбтэгшэ һэн. Хэрбээ гушаад ондо вольфрам, молибденэй, тиихэдэ алтанай олдоогүй һаа, эд бараагаар хангалгаар гээгдэнги байха һэмди. Юуб гэхэдэ, хахад шахуу аймагнай тарыа талха, газарай эдеэ үргуулдаггүй бшуу. Тиигээдшье түб газарһаа, түмэр харгыһаа холошогбди.

Республикын бэшэ аймагууд тарималтайл хадаа гэмгүй ажаһууна. Зэдын комбинадай һайгаар манай эндэ юумэ хүүмэн элбэг һэн бээ. «Северторг» гээшээр хангалгань ябуулагдадаг бэлэй. Һүүл тээшээ хүндэтэ депутадуудай энэ эмхиие Закаменскда бусааха гэхэдэнь, үгы хэгдэжэ үрдигдэшөөд байгаа.

Үйлэдбэриин байрануудаа зарим тээгүүр тон хуушаараа. Хэзээ заяанай станогууд, шэнэдхэгдэһэн технологи үшөө муул табигдана. Эдэ бүгэдэ зогсолтын үеые харуулһан түрүүшын жэшээнүүд. Хэзээ предприятинууд шэнэ технологёор бүрин түгэс хангагдажа, дүүрэн хүсэндөө ажалладаг болохоб? Нилээдгүй саг хэрэгтэй.

Нүхэр Б. Немцев дэлгүүр гээшэ юун бэ, хайшаа байха юм гэжэ ойлгоногүй гээшэ гү? Кооператив, бага предприятинууд гэхэ мэтын байгуулганууд гол таһа шүүмжэлнэ. Ехэнхинь хонжоо наймаанай хадань тиигэнэ гү? Имагтал эдээнэй хүсөөр дэлгүүр бүрилдэжэ, эд бараан элбэгжэхэ ёһотой. Олон янзын бүридэлнүүд байһанай ашаар хоорондоо зэргэшэн үрдижэ, байн-байн сэнгүүдые буулгаха жэшээтэй ха юм.

Хэрбээ үлүү гарахаа һанабалнь, хиналта байха зэргэтэй. Хиналта гүрэнэйшье, улад зоной шье талаһаа.

Б. Немцевэй статьягай нэрэ тиимэшэг, сагай эрхэдэ тааралданагүй. Арад зон бүхыдөө өөрынгөө эрхэнүүдые хамгаалха шадалтай юм ааб за, гэбэшье шадал муутай анги зон бии, ябаһаар ганса бэе үлэһэн хүгшэд, эрэмдэг хүнүүд, үншэн үхибүүд, олон хүүгэдтэй айлнууд. Хажуу тээһээ саг үргэлжын халуун анхарал, хойшолуулашагүй туһаламжа хэрэгтэй болоно.

К. БАЛЬЖУРОВ,
хүдөө бэшэгшэ.

Захааминай аймаг.

Барилгын мүнөөнэй байдал

БАРАЙ ДАРХАШУУЛА БАТА НАЙДА

Элдэб янзын барилгануудай хүдөө нютагуудые ходоо шэмэглэдэг байһаниинь эли ааб даа. Энэ сагай эрилтэдэ таарама гэрнүүд, социальна болон ажаһуудалай талаар бодхоогдоһон объектнүүд хүнэй нюдые баясуулдагшье, урмашуулдагшье гээшэ. Бар нютаг ошоһоншье, тэрээнэй хажуугаар гараһаншье зон энэ нютагай шэнжэ шарайень харахадаа, улам ехэ боложо байһыень обёорһон лэ байха. Һүүлэй жэлнүүдэй хугасаада эндэ хэдэн арбаад гэр, һургуулиин багшанарай гэрнүүдтэ залгалаануудаа, хүүгэдэй садяслиин, хэлхеэ холбооной таһагай, малай олон тоото байрануудаа баригдажа, ашаглалгада тушаагдаа.

Эдэ бүхы барилгануудаа ажахын дархашуулай бригадын хүсөөр хэгдэһэн байна гээшэ. Юумэ бүтээжэ ядадаггүй, урагшаа һанаатай уран дархан Иннокентий Нефедович Кобылкин энэ бригадые хүтэлбэрилнэ. Тэрэнэй ударидалга доро нютагай табан хүбүүд энэ хүнгэн бэшэ, хүн зондоо тон хэрэгтэй ажал эрхилдэг байха юм.

Сүлөөтэ сэнгүүдэй табигдаад, бүхы материалай айхабтараар үнэтэй болошоод байгаашье һаань, тарыашадай ажахынуудай Барай нэгэдэл урда жэлнүүдтэл адлаар байгша ондошье хүдөөдэ хэдэн томо-томо барилгануудые бодхоохоор хараална. Ерэдүйн эдэ объектнүүдые нүхэр Кобылкинай бригадын гэшүүд барижа, хүсэндэнь оруулха, ашаглалгадань тушааха юм.

— Энэ жэлэй хабарһаа эхилээд, фельдшерско-акушерскэ пунктын байшан баригдажа эхилэгдэхэ ёһотой. Энэ барилга байгша оной үйлэдбэриин түсэбтэ оруулагдажа, финансова талаар мүнгэн һомологдонхой. Тэрээнһээ гадна һүнэй комплексын, гахайн фермын байрануудые, нютагайнгаа тарыашадта 5 гэр барихаар хараалнабди. Мүнөө хүбүүднай гурбан гэр бодхоожо байнхай, — гэжэ тарыашадай ажахынуудай нэгэдэлэй түрүүлэгшэ М. В. Рютин урматайгаар хөөрэнэ.

Нютагай пилорама энэ бригадын мэдэлдэ баһал оролсодог юм. Тиимэһээ пилорамын ажалдань баһал анхаралаа онсо хандуулдаг байна. Эндэ дүй дүршэлөөр баян дархашуул Виктор Михалев, Виктор Антонов гэгшэд хүдэлхэдөө, бригадынгаа захилые мүн лэ саг соонь, һайн шанартайгаар хэжэ үгэхые оролдодог байха юм. Юрэдэ шуул шадаашье бата найда

Мухар-Ш ЗУРАГТ рамада хүн тонов; бриг Михалев г дэжэ байна

С. БАЛ

АЖАЛАЙНЬ ДҮНГҮҮД ГАРГАГДАА

Хориин аймагай һаалишадай байгша оной гурбан һарын ажалай үрэ дүнгүүд гаргагдаба.

Түсэбэй ёһоор 15905 центнер һүн һаагдаха һаа, бодото дээрээ 14329 центнер һүн үйлэдбэрилэгдөө. Энэнь түсэбэй 90 процент болоно гээшэ.

Һү һаалиин фермэнүүд сооһоо Буламай колхозой, Хориин совхозой һаалишад түсэбтэ даабаринуудаа тус тустаа 119, 108 процентээр дүүргэнэн юм.

Тиихэдэ аймаг соо үнеэн бүриһөө дунда зэргээр 405 килограмм һүн һаагдаа. Үнгэрэгшэ жэлэй 3 һарын дүнгүүдтэй жэшээлхэдэ, мүнөө 65 килограммаар бага һүн абтаба. Үнеэн бүриһөө горитой һү абалаг ажахынууд гэхэдэ, Үдын совхоздо 606 килограмм, «Георгиевский» совхоздо 494 килограмм һүн һаагдаһан байна.

Тиихэдэ гүрэндэ һү худалдаха түсэбөө аймагай һаалишад дүүргэжэ шадаа. 7920 центнер һү тушааха ёһотой һаань, 8934 центнер һүн тушаагдаа юм. Энэ хадаа 112 процент болоно. Зүгөөр үнгэрһэн жэлэй энэ хугасаатай сасуулхада, 3376 центнерээр бага һүн худалдагдаа.

Мүнөө сагай байдалтай зохилдуулан, бүхы түсэбүүд

Хориһоо мэдээсэнэ

табигдаһан байгаа. Жэшээнь, ажахынууд үйлэдбэрилһэн һүнэйнгөө бэга бэшэ хубие өөһэдтөө үлээхэ аргатай. Тиин тоһо, зөөхэй бэлдэжэ, тэдэнээ андалдана, наймаалаад, мүнгэтэй болоно.

Г. ЖИГМИТДОРЖИЕВ.

ТАРЯАШАДАЙ СУГЛААН

Хорин аймагай тарыашадай (фермернүүдэй) ажахынуудай нэгэдэлэй бүхы гэшүүдэй хамтын суглаан үнгэргэгдэбэ. Аймаг дотор 16 иимэ ажахы эмхидхэгдэнхэй юм.

Тус нэгэдэлэй түрүүлэгшэ Г. М. Корнаков үгэ хэлэһэн байна. Мүн бусад хэдэн хүн һанамжануудаа хубаалдаа.

Суглаан дээрэ зүбшэгдэһэн гол асуудал гэхэдэ, хабарай тарилгада бэлэдхэл болоно. Үрэһэ хүрэнгэ, техникэ дуталдана. Эдэ бүгэдэ тарыашадай һанаа аргагүй зобооно.

Тэрэшэлэн хони малайнгаа тоо толгойе ямар аргаар олошоруулха тухай ехэ хөөрэлдөөн дэлгэрһэн юм.

Гүрэн түрын засагай зүгһөө 2 миллион түхэриг мүнгэн үгтэнхэй юм. Энэ мүнгэеэ аша туһатайгаар хэрэглэхэ тухай хараа зорилгонууд тодорхойлгодоһон байгаа.

Суглаанай түгэсхэлдэ аймагай худөө ажахын управленинн начальник Б. Ц. Дашиев үгэ хэлэбэ.

ЭЛДИН БУУСЫН ЭНГЭР ТАЛА

...НУУДАЙ эхин. Түхэреэн Хэ-...застай гэжэ ба-...й хүжэ ногоон ...дүшэ-табин хо-...он бэлшэнхэй. ...олдогой шэнээн ...ройдо бишыхан ...уна. Хонидоо ...бүүхэн урин ха-...ой наранда үн-...гаа шаруулха-...онилгожо, ая-...ажархёод, баяр-...инһэрнэ. Ye-ye ...гжэ ябаһан хо-...рьежэ: «Хулай, ...шэнгэхэн хоо-...ран һагад хуу-...

...ахир огторгой-...рба һэмжэн үү-...һалхинда туул-...эшэ яаралгүй-... Гэнтэ хүбүү-...хонгёо аялга со-...үнэй яаралтай-...оо үргэжэ, өө-...шанха дээрэнь ...уун далияа нэ-...өр эрбэгэнүү-...наар жэргэжэ ...Жэргэмэл шу-...та таниһан хү-...татажа, хүдэ-...гнажа һууба. ...һуутарнь, хони-...шэмхэлһээр, ни-...а. Бишыхан хо-...дээрээ хүнгэхэ-...гартахи бургаа-...уулһаар, хони-...оноо яараа һэн. ...шэмэтэй но-...шэмхүүлһээр ...ын тэн ойртобо. ...болоод лэ, буу-...раагаа табина. ...һүүдэртэн но-...одоной нэмэри-...огор хара гэр ...Ара талаарнь ...гууд ербэлээн ...Гадэһэнэйнгээ ...рһэн хүбүүхэн ...лүүдгүй залги-...уралаа хэлээрээ ...гшаа хараһан ...өөр сэлеэтэй. ...дэ бии болоод, ...йһан дал тээшэ ...ой даханд, хой-...ыхан хүбүүн ...ө һүндэб гэ-...ор унтаха, зо-...дыгөөд, эжыгээ ...а эринжэ ябаа ...ө мэтээр бишы-...н бодомжолно. ...шье уурлана-...үүдээ гомдожо, ...«Минии шэ-

...ургуулиин 150 жэлэй ойдо

...ДАРТА ...ОО БЭЛДЭНЭ

...й арад зониие ...хэрэгтэ 1842 ...адаһан һургуу-...ө нүлөө үзүүл-...тус һургуулиин ...гша Убаши-Цы-...оо эхилээд, энэ ...тын уурхайһаа ...ыг ехэтэ хү-...дэгдээ гээшэб! ...одой гүрэн до-...эрдэмтэд Базар ...бен Жамсарано, ...ыбиков, Бата-...ов, багшанар, ...д Дондок-Рин-...эн. Чойжил-Ha-Буда Рабданов, ...шын врач Лык-...олон бусадай ...ажал ябуулга ...тай нягта хол-...н. Мүн хойшон-..., мүнөөдэр хү-...һургуулида хэ-...уралсажа, эр-...оо гээшэб!

...габьяа ехэтэй, ...н һургуулимнай ...ын 22-то 150 ...е тэмдэглэхэнь. ...й гэгээрэлэй ...эн ойе тосхо-...н дунда һургуу-...н һүүри дээрэ ...м. Ушар юуб ...н һургуули бү-...да тээ дунда ...одожо, тэрэ үе-...үүш эдир үетэн ...үүргэһэнэй ат-... юм. Харин ...йдэ батаар этн-...үедэ хойшон-...аа шэлэн һун-...убүүд шэрүүн ...уралсалай пар-...Эхэ ороноо ...а мордоһон ...лэй аадар мүн-...гаасэмгэй гара-... зариманиинь ...ды мэндэ ажа-...лонниитэ, ара-...тahагууд Ага-...үшын һургуу-...гдаһаар 150 ...лэдхэлэй ажал ...эр хойшо эр-...бүүлна. Иланга-...рхи дунда һур-...коллектив энэ ...тые өөнэд дээ-...болоһон тула, ...ажал ябуулна. ...наабарилха, үр-...өртэ түхеэрхэ ...үедэ ехэ ажал ...улкин дирек-...ундуевай хуби-...нилээд гори-...эглэлтэй. Ойн ...элэй комитет ...дунда һургуу-...ан, һураһан хү-...ридхэжэ тү-... Эхэ оронойн-...ехэнхи на-...элдэб наһа-

...ай, элдэб мэргэжэлэй хүнүүд эдэнэй дунда олон. Эрдэмтэд, уран зохёолшод, уран зураашад, инженернүүд, багшанар, артистнууд, журналистнууд, сэрэгэй алба хаагшад болон бусад мэргэжэлтэд ороноймнай алишье иютагуудта ажал хэнэ. Эдэнэрэй олонхидынь түрэл һургуулиингаа алдарта ойе тэмдэглэхээ ерэхэ байһанаа мэдүүлнэ. Агын талада анха түрүүшын һургуулиин байгуулагдаһан ушарые ёһолон хүндэлжэ, округой эмхи зургаанууд, олониитэ, колхоз, совхозууд, акционернэ, фермерскэ булгэмүүд, күн юрэ эрхэтэд нэгэдэхи дунда һургуулиин жасада горитойхон мүнгэн зөөри оруулна. Жэшээлхэдэ, Агын арадай гэгээрэлэй таһаг—78, «Минерал инвест» гэжэ акционернэ компани—60, окргүйсэдюм—50, округой арадай гэгээрэлэй таһаг—30, Агын районой хүдөө ажахын управлени—10 мянган түхэриг мүнгэ туһаламжа болгон үгэһэн байна юм. Мүн һүдэнтэ, Аргали, «Ага» кооператив түрэл һургуулиингаа алтан ойтой дашарамдуулан тэдхэжэ оруулба. Гадна юрэ һургуули түгэсхэгшэд өөһэдын зүгһөө һургуулидаа бэлэг сэлэгээ барина. Жэшээлхэдэ, 1966 ондо Агын нэгэдэхи дунда һургуули дүүргэһэн, мүнөө Москва хотын «Логос» фирмын Генеральна директор Б. Д. Дондоков үнгэтэ телевизор, японой «Супра» гэжэ фирмын видеосистемэ бэлэг болгон дамжуулба. Энэ нүхэрнай өөрын үүсхэлээр ород гүрэн дотор ори гансахан «Буддизм» гэжэ журнал, «Буддизмын юртэүсэ» гэжэ альманах хэблэн гаргадаг байна.

«Толон», «Агинская правда» газетэнүүд, Агын телерадио-компани өөһэдынгөө нюурнуудта болон дамжуулгануудта һургуули тухай һонин материалнуудые толилно. Гадна Агын нэгэдэхи дунда һургуули дүүргэгшэд Буряад Республикада ехэ олон юм. Энээнние хараада абажа, «Буряад үнэн» газетэ өөрынгөө нюурнуудта Агын һургуули, тэндэ һураһан, ажаллаһан хүнүүд тухай статья, дурсалга, зураглал, очеркнуудые толилхо байна.

Агын һургуулиин алтан ойдо зорюулгдаһан шүлэгүүдэй, очеркнуудай, дуунуудай, уран гартанай конкурс соносхогдоо. Энээндэ буряад ороной уран бэлигтэнэй эдэбхитэй хабаадалсаха байһанда найданабди.

Б. ГАРМАЖАПОВ.

Милициин капитан Татьяна Васильевна Тимофеева 15 жэлэй саада тээ Зүүн Сибириин технологическа институт дүүргээд, милициин паспортна столдо хүдэлжэ захалһан байна. Совет милициин отличник тэмдэгтэй Татьяна Васильевна Тарбагатайн районой ОВД-гэй паспортна столой начальнигаар хүдэлнэ. Тэрэ ажалаа һайн мэдэхэ хүдэлмэрилэгшэ юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: милициин капитан Т. В. Тимофеева.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

Мүнөөдэрэйнгөө ажал хэрэгүүд тухай хонишон һанаата болонхой. Түрэл ажахынь — Ушхайтынь совхоз, фермерүүдэй ажахынуудай ассоциаци болохонь ха. Нихэдээ хүн бүхэн амяараа һууха, үмсынгөө хэрэг эрхилхэ. Тиигэхын тула хүсэ шадал, хэрэгсэл, зөөри хэрэгтэй. Малдаа эдюулхэ үбһэ хулһа, таряа талха өөһэдынгөө арга шадалаар бэлэдхэхэ бологдоно. Теэд ори ганса тракторай аяар 80 мянган түхэригтэ байхада, яаха ёнотой гээшэб?

Хонишон тамхинайнгаа үлэгдэл газарта хаяад, сабхиингаа улаар унтараажа, мориндоо мордобо. Һалхи һүрин, баруун-хойшоо бэлшэһэн хонидтоо һагад мориёо яаралгүйгөөр дугшуулаа һэн.

— Үмсэ болоһон зоной түрүүшын алхамуд нилээн хүшэр байха. Энэ бултанда ойлгосотой. Теэд урдань буряадууд үмсөөрсө һуухадаа, балай ядалдаггүй һэн. Һула табиһан һур мэтээр ябангүй, шадал соохоноол ажаллаха хэрэгтэй болоно гээшэ. Эгээл эндэ хүн бүхэнэй үнэн шарай элиржэ үгэхэ жэшээтэй. Залхуу зон барлагууд болоод ябуужан лэ,—гэжэ Буда Цыденович хэлээд, хүхюутэйгээр миһэрнэ.

УШХАЙТЫН хүн сагаан уужам дайда толботон харлаһаар, мүнөө ёнотой хабарай шэнжэ оронхой. Үдхэн модоной өөороор, жалга, һужаагууд соогуур, саһан хэбтэһээр. Хабарай ури унахада, һүүлшын саһан хайлажа, хуудам дайда хара үнгөөр халюуран, ногоон үнгөөр эльбээргэтэн, нюдэндэ айхабтар уриханаар үзэгдэхэнь гээшэ.

— Манай газарай хүрьһэн шэмэ ехэтэй юм. Эзэн ёһоор хандаа һаа, баян ургаса хуряажа боломоор. Малай эдихэ ногооншье яһала элбэгээр ургадаг,—гэжэ Буда Цыденович үндэрэй ороойһоо түрэл нютагаа хаймадаха зуураа үгэлнэ.

Үбгэнтэй хахасахадаа, баруун гарыень барихадамни, тэрэнь хуушанайнгаа янзаар багжагар, хүдэр зандаа байба. Бүхы наһаараа хара хүдэлмэри хэһэн ажалша хүнэй гар һэн.

Тиимэһээ тэрэнэй үхибүүд, Наран Найданович, Намжил Будаевич ашанарынь, бусад зээнэрынь үбгэн баабайнгаа ажалша зангые дагажа, түрэл буряад дайдынгаа хүжэ ногоон энгэр дээрэ золтой ажаһууха гэһэн бата найдал зүрхэндэмни түрөө бэлэй.

Д. ДАМБАЕВ.

ДУРАСХААЛЫЕНЬ МҮНХЭЛХӨӨР ЛЭ!

Хүн ба үе сар

1935 оной намар Верхнеудинск хотодо габшагайгаар ажалладаг колхознигуудай съезд болохобо байба. Колхозуудые байгуулха талаар бэлигтэй эмхидхэгшэ Ефрем Беляновичай Гергесов Сэлэнгын аймагые съезддэ түлөөлхөөр һунгагдаба. Колхознигууд, тэрэнэй гурбан хүбүүд, гурбан басагадынь ба һамганиинь эсэгээ колхознигуудай съезддэ дулааханаар үдэшөө бэлэй.

Ефрем Белянович тэрэ гараһаар лэ гэртээ бэшэ ерээгүй юм.

Нилээхэн сагай үнгэрһэн хойно тэрэнэй түрмэдэ һууһаниинь мэдэгдээ бэлэй. Теэд этигэхэнь бэрхэтэй һэн. Хэнэйшье мэдэһээр, тэрэмнай граждан дайнай герой, хамтын ажахын бэлигтэй эмхидхэлшэ, партиин үнэн сэхэ хүбүүн, коммунист, большевик байгаа ха юм. Иимэ хүниие ангиин дайсан гэжэ нэрлэһэн хүнэй хэлэниинь хухарха жэшээтэй байгаал!

Гэр бүлэнь эсэгэдээ дүтэлжэ, Верхнеудинск нүүжэ ерэбэ. Эсэгэнь Улаан-Удын сагаан түрмэдэ һуугаа. Һанаа сэдьхэл зоболоһон заха хизааргүй олон үдэрнүүд һубарижа эхилбэ. Эсэгэдээ эдихэ эдеэ зөөхэһөө, уулзалгынгаа болзорые хүлеэхэһээ ондоо юумэн үгы болобо.

Нэгэтэ ээлжээтэ эдеэ хоолоо дамжуулха гэжэ ерэн гэнэйнь, тэрэниень абабагүй. «Гергесов эдеэ хоол эдихэһээ арсаа. 10-дахи үдэрөө хоолоор байна»,—гэжэ гэртэхиндэнь соносхогдобо. Ефрем Беляновичай һамган, Марфа Филипповна, орилһоор гэртээ бусаба. Хүнэй өөрынгөө һайн дураар эдеэнһээ арсаха ушар тухай тэрэ түрүүшынхиеэ дуулаа бшуу. Үнэн зүбэй түлөө тэмсэдэг, политическэ шалтагаанаар хаагдаһан зон тохёолдоһон байдалые буруушаахадаа, иигэдэг юм гэжэ ехэ хүбүүн Михаилынь эхынгээ сэдьхэл заһахые оролдобо. Марфа Филипповна ябаа-ябаа, үбгэнтэйгөө уулзаха болобо. Гэр бүлэнь, түрэлхидынь, тэрэ тоодо эдэ мүрнүүдые бэшэгшэ, Ефрем Беляновичтай уулзахаяа түрмэдэ ерээ һэмди.

Харанхы ута коридор соогуур гэшхэлбэбди. Дүтэлжэ ерэһэн байрамнайшье хаб харанхы. Тахяагай байрадал адли забһартай түмэр ханада дүтэлбэбди. Хэдэн минутын үнгэрөөд орхиходо, саанаһаань нэгэ хүн гаража ерэбэ. Шэг шарайгаа алдажа муудашаһан, һахал һамбайдаа баригдашаһан, туранхай хара хүниие эсэгэмнай гэжэ мэдэрхэнь гайтай байгаа һэн. Хүдэр томо бэень, хүринулаан шарайнь хаана гээшэб?!

Иимэ хүниие хараһандаа, бултадаа бархиралдабабди. Тэрэмнай ута гэгшын столой нүгөө захада урдаһаамнай хараад һуугаа. Бидэнэрые һүүлшынхиеэ хаража байһанаа мэдэжэл байгаа хаш даа.

Гурбан минута амилха зуура үнгэршэбэ. Уулзалгамнай дүүрэбэ. Бэе бэедээ юушье хэлэжэ үрдибэгүйбди. Тэрэмнай бодоод, шангашаг хоолойгоор иигэжэ хэлэбэ:

— Үхибүүдни, эсэгэеэ шагнагты. Хэрбээ хэн нэгэнэй намайе ангиин дайсан гээ һаань, бү этигэгты. Энэ худал Миша, Таня, Лука гурбан. Таанадни ехэнүүд болоот. Ажал хэгты, һурагты. Дүүнэрээ ехэ болголсогты. Эжыдээ туһалдаг байгты,—һүүлээрнь һамгандаа хандажа—Марфа, хайратамни, хининнгээ зэмэтэй бэшые ши һайн мэдэнэш. Хэрбээ гэнтэ бусаагүй һаамни, эсэгэтнай ёнотойл коммунист байһан юм гэжэ үхибүүдтэмни ойлгуулаарай,— гээд үндэр үүдэнэй саагуур харагдахаяа болишоо бэлэй.

НЮТАГАЙНЬ ХУНҮҮД, мүн тэрэниие юрэ таниха бусадшье зон, Совет засагай дайсадтай тэрэнэй хайшан буудажа алаха гэһэн шиидхэбэри абаа һэн ха.

Молькын эрхимэй эрхим хүбүүдэй алуулхаяа байһанаа, яажа гарасалдаһан тухай бидэ элдэб хөөрэлдөө дуулдаг һэмди. Богонёор хэлэхэдэ, Шада (хэрэзһэ зүүһэнэй һүүлдэ Михайл) Можаров гэжэ залуу большевик хүбүүн һүки хазаар морёороо партизануудта ошожо, хүбүүдээ аршалуулһан байгаа бшуу.

СОВЕТ ЗАСАГАЙ түрүүшын жэлнүүдтэ политическэ бэлэдхэл гараһан, революционно дүршэлтэй, эрэлхэг зоригтой кадрнууд аргагүй хэрэгтэй байгаа. Е. Б. Гергесов тэрэ үедэ 30 гараад, революционно 7 жэлэй стажтай болоод ябаба. Иимэ хүн. Нүхэдэй аймаг эльгээгдэжэ, түрүүшын партийна һургуули болон бандидуудтай тэмцэхэ талаар коммунис отряд эмхидхэхэ болобо.

1922 оной декабрь соо тэрэ Боохоной аймревкомой президиумэй гэшүүнээр, удаань түрүүлэгшээрнь һунгагдаа һэн.

Сибириин болон Алас-Дурнын автономито областьнуудые Буряад-Монголой Автономито Совет Социалис Республика болгон хамтаруулха тухай СССР-эй ВЦИК-эй Президиумэй 1923 оной майн 30-най тогтоол абтажа, Верхнеудинскда түбтэй болоходонь, Е. Б. Гергесов Буряад-Монголой Республика эльгээгдээд, Сэлэнгын ревкомой түрүүлэгшээр томилогдобо. Партийна кадрнуудые бэлдэхэ талаар Буряадай областьной партийна организаци горитой хүдэлмэри ябуулжа, үндэһэ яһатанай дундаһаа олон хүнүүдые һургуулида эльгээхэ болобо. Тэдэнэй дунда Е. Б. Гергесовшье орожо, 1921 ондо Москвадахи Зүүн зүгэй ажалшадай коммунис университедэй студент болоһон байха юм. Теэд һамганайнгаа үбшэлһэн шалтагаанаар тэрэ һуралсалаа таһалдуулха баатай болоо һэн. Ерээд байхадаа, ВКП(б)-гэй Буряадай обкомой даалгабаряар Түнхэнэй аймагай Ахын хушуунда боложо байһан нюдарган баяшуулай зэбсэгтэ буһалгаа даралсажа, Совет засаг бэхижүүлэлсэхын тулада тиишэ эльгээгдэһэн байна. 1929 оной намар тэрэ энэ даабари гүйсэд дүүрэн бэелүүлэгдээ һэн.

Энэ үедэ Сэлэнгын аймагта хамтын табан жэжэ ажахы нэгэдэжэ, Загастайн сомоной Сталинай нэрэмжэтэ хүдөө ажахын коммуна болгогдоһон байгаа. 1929 оной ноябрь соо Ефрем Беляновичтус коммунын түрүүлэгшэ болгогдожо эльгээгдэһэн намтартай. Тэрэнэй ямар түрүүлэгшэ байһан тухай тэрэ үеын комсомолец Дарма Чимитов иигэжэ дурсаһан юм: —«Бидэ тиихэдэ ехэ һонирхолтой ажабайдалтай байгша бэлэйбди. Коммунымнай түрүүлэгшэ ерээдүймнай тухай ходо хөөрэдэг һэн. «Өөһэдынгөө гараар лэ, өөһэдынгөө ажалаар лэ жаргалтай ажабайдал байгуулхабди» гэхэ. Үргэлжэ нүүжэ ябаһан бидэн нэгэ байрадаа тогтожо, 3—4 жэлэй хугасаа соо интернат һургуули, залуушуулай һургуули, врачебнэ пункт, клуб, стадион, хүүгэдэй ясли, сабхиин мастерской, бани барябди. Ажабайдал гээшэмнай одоо бурьялжа байгаа. Манай түрүүлэгшэ нүхэр Гергесовэй оролдолгын ашаар Загастайн сомондо МТС, тоһо-сырэй завод, ууралаар хүдэлдэг тээрмэ гэхэ мэтэ баригдаа һэн. Түрүүлэгшэмнай ехэ сэбэр, үндэр томо хүн һэн. Хүхюушье гээшэнь даа. Хододоо дуутай шуутай, хүхюу ябаха. Хүсэ шадалынь баттажа ядаһандал байха. Гэрэй модо гү, али дүүрэн мэшээгүүдые үргэлхэнь, юуншье бэшэ шэнги һэн. Үглөөнэй улаан наранһаа эхнижэ, бүхы колхознигуудтай адли, поли дээрэ гү, али барилга дээрэ хүдэлхэ. Харин ажалай һүүлээр үдэшэ орой болотор колхозой правлени соо һууха».

Энэ дурсалга уншахада, Ефрем Беляновичай хэр зэргын хутэлбэрилэгшэ байһаниинь элирнэ.

1931 оной август һарада К. Е. Ворошилов манай республика ерэхэдээ, Сталинай нэрэмжэтэ коммунада хүрэһэн байна. Ажахытайнь һайн танилсажа, амжалтаарнь урмашаһан Ворошилов хэлэһэн үгынгөө түгэсхэлдэ «Түрүүлэгшэтнай таанадые зүб замаар ябуулжа байна, түрүүлэгшэеэ гамнадаг байгты» гэжэ захиһан гэхэ. Энэ үедэнь Е. Б. Гергесов Сольницада хэбтэһэн байгаа ха юм.

Колхозно байгуулгада элитэ габьяатай байһанайнь түлөө Загастайн олониитэ Е. Б. Гергесовые Ленинэй орденда зууршалһан байдаг.

СТАЛИНАЙ НЭРЭМЖЭТЭ колхозой хуршэ «Улаан Тамча» колхоздо ажал хэрэгынь урагшагүйдэбэ. Тиихэлээрнь ВКП(б)-гэй Буряадай обком Е. Б. Гергесовые энэ колхозой түрүүлэгшээр зууршалба. Эндэшье ерэхэдээ, Ефрем Белянович үнөөхил зангаараа, унаһан малгайгаа абаха сүлөөгүй ажаллажа ороо һэн. Тиин тэрэ хоёрхон жэлэй турша соо «Улаан Тамча» колхозые ганса райондоо суурхуулаа бэшэ, хүн республикынгаа түрүү ажахынуудай тоодо оруулжа шадаһан габьяатай. 1935 оной намар Сэлэнгын аймагые түлөөлжэ, колхознигуударгнигуудай съезддэ Верхнеудинск ерэһэн аад, һөөргөө бусаагүй юм. Нигэжэ колхозно таряашанай элитэ ехэ удамарша, граждан дайнай герой, партиин болон арадайнгаа үнэн сэхэ хүбүүн ажабайдалтала хахасаһан байна. Буряад орондо Совет засагай бэхижэхэ, хүдөө ажахын түрүүшын артельнүүдэй эмхидхэгдэхэ хэрэгтэ Ефрем Белянович Гергесовэй оруулһан хубита айхабтар ехэ юм. Зүгөөр «ангиин дайсанай» үхибүүд гүүлэжэ өөдөө болоһон үхибүүдынь өөһэдынгөөл һүбэлгэн бэрхээр, ажалша шуранаараа хубияа хааха хүнэй эзэргэ хүнүүд болоо бэлэй. Ехэ хүбүүн Михаилынь немец булимтаргашаһаа Эхэ ороноо хамгаалжа ябаһаар алдалаа һэн. Татьяна басаганиинь искусствын һургуули түгэсхөө, Россин Федерацин габьяата артистка Татьяна Гергесовае мэдэнэт. Тэрэнэй олон жэлэйнь хүдэлмэринь дүн болоһон «Буряад арадай хатарнууд» гэжэ номые анхарһаншье байжа магадта.

Лука Гергесов багаһаа хойшо зураха, элдэб юумэ дархалхадаа бэрхэ һэн. Тэрэ уран һайханай мастерской байгуулжа, удаан директорэрнь хүдэлдэг байгаа. Тэрэ Буряад Республикын соёлой габьята хүдэлмэрилэгшын нэрэ зэргэдэ хүртэнхэй юм.

Гурбадахи хүбүүн Филипп гэдэгынь уран зурааша-график байгаа. Түрэл арадайнгаа искусство тэрэ ехэ һайн мэдэдэг һэн.

Аргагүй шадамар оёдолшон Анна басаганиинь Улаан-Удын моодно басагадай урдаа хараха мэргэжэлтэнь байһанаа наһанайнгаа амаралтада гаранхай юм.

Бага басаган Сталиныень Буряадай телевиденийн ветеран гэжэ нэрлэхэ байнаб.

Мүнөө үедэ зарим харюусалгагүй зоной коммунистнуудые хараажа байхадань, сэдьхэл үбдэмөөр байдаг лэ даа. Большевигүүд Ленинэй һургаалда үнэн зүрхэнһөө этигэдэг байгаа. Социализм лэ байгуулхадаа, амитан зоноо жаргуулхабди гэжэ һанадаг байгаа. Тэрэнэй түлөө сүлэлгэшье дабажа гараа, зоригтойгоор үхэлэйшье урдаһаа хараа бшуу.

Е. Б. Гергесовэй ажал ябуулгые мэдэхэ зон тэрэнэй нэрые мүнхэлхөөр гээд хэлсэдэг. Тэрээндэ зорюулһан хүшөө, дурасхаалай самбаршье хэжэ болохол, колхозой хүндэтэ гэшүүншье болгохо арга байна. Тиихэдэ түрэнэн нютаг Молькадань, Улаан-Удын гү, али Гусиноозерск хотын нэгэ гудамжада тэрэнэй нэрыешье үгэхэдэ яанаб даа. Энэ хүнэй габьяань үнэхөөрөө ехэ бшуу.

П. ШУЛУНОВА.

Улаан-Удэ.

Районой газетэнүүдһээ

ФИРМЕННЭ МАГАЗИН

Захааминай тоһоной завод өөрынгөө магазин һая нээжэ, аймагай түбэй хүн зон эндэ олооро ябажа эхилбэ. Юундэб гэхэдэ, энэ магазинда худалдагдадаг һүнэй продукциин сэн бусад магазинуудайхида орходоо доогуур байха гэжэ уридшалан мэдээсэгдээ.

Теэд түрүүшын үдэрнүүдтэ худалдаанда гараһан һүнэй сэн литрынь 10 түхэриг 50 мүнгэтэ, тоһоной сэн килограммынь 290 түхэригтэ байгаа. Энээн тушаа тоһоной заводой технолог В. И. Климагина иигэжэ хөөрэнэ:

— Саашадаа худалдаанда гараһан продукциингаа сэнгые доошолуулхабди. Жэшээнь, нэгэ шэл һүн 5 түхэриг 50 мүнгэтэ, килограмм зөөхэй —81 түхэригтэ, айруул—11 түхэригтэ, брынзэ —105 түхэригтэ болохо юм. Теэд эдэ сэнгүүд мүнөө үедэ үшөө хүсэд элирүүлэгдээгүй, тогтууритай болоодуй байһаар. Гадна худалдан абагшад магазинай наймаалагшада захил хэхэ аргатай юм. Захилнууд тодорхой үдэр худалдаанда гаргагдаха ёнотой.

Захил хэхэ аргатай болоһондоо наһажаал зон, ветерануд баяртай. Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай ветеран А. П. Михайловай хэлэһээр, «наһажаал зондо айруул, кефир ехэ аша туһатай гээшэ ааб даа. Энээнһээ хойшо тус магазинда иимэ эдеэ хоол захидаг болохомни. Тоһоной заводой хүдэлмэришэдтэ эдэ бүгэдын түлөө баяр хүргэнэб».

Энэ магазин үглөөнэй 10 сагһаа үдэшын 18 саг болотор хүн зониие угтан байдаг.

«Знамя труда» газетэһээ.

Монгол хэлэн дээрэ

Уран зохёолшо Шираб-Нимбу Цыденжаповай «Чингис хаан» гэһэн нэрэтэй ном Буряадай номой хэблэлээр 1990 ондо барлагдан гараһан байна. Һаяхан тэрэ помышь монгол хэлэн дээрэ оршуулагдан, Улаан-Баатар хотодо хэблэгдэбэ. Тиигэжэ хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандидат Ш-Н. Р. Цыденжапов «Монголшуудай нюуса тобшые» шудалха хэрэгтэ өөрынгөө хубита оруулһан байна.

Эгээл түрүүлэн энэ зохёолые Палладий Кафаров шэнжэлһэн юм, Һүүлээрнь С. А. Козин, В. В. Бартольд, Б. Я. Владимирцов, хитад эрдэмтэд Чжан Му, Ван Го-Вэй, немец эрдэмтэд Э. Хениш, В. Хейссиг, Японой М. Нака, К. Сиратори, француз П. Пеллиот, англиин эрдэмтэд Ч. Боден, чех П. Поуха, венгр Л. Лигети, Австралиин эрдэмтэн И. Рашевелитц, монгол эрдэмтэд Ц. Дамдинсүрэн, Ш. Нацагдорж, Ш. Бира, Н. Сэр-Оджав, Х. Пэрлээ, М. Гаадамба, А. Лувсандэндэв гэгшэд элдэб үедэ «Монголшуудай нюуса тобшые» шэнжэлжэ үзэһэн юм. Һүүлэй үедэ мүнөө үеын суута түүхэшэн Л. Н. Гумилев тус ном шэнжэлхэ хэрэгтэ габьяатай байгаа.

Тэрэ үеын шуһата зэбүүн сагта монгол арадуудые хамтаруулжа, хариин дайсадһаа хамгаалан байһан хүн Чингис хаан бэлэй. Монгол арадуудта хуршэнэрынь байдгэд лэ дайгаар орожо, эзэмдэн туляажа байһан үе һэн. Түүхын хуудаһа иража харахада, хитадууд, түүрэгүүд, эртэ урдын хакасууд, уйгурнууд, чжурчжэнүүд монголшуудай газар дайдые, хүн зониие эзэмдэһэн намтартай, Энэ ном хэдэн бүлэгһөө бүридэнэ. «Нюуса тобшо» соохи геройнуудай образууд» гэһэн бүлэг соо Чингис хаанай, Өөлэн эжын, Джамухын, Ван-хаанай, Сангумай, Таян-хаанай, Алан-гуагай, Гурбесугай образууд хаража үзэгдэнэ. Мүн энэ ном дотор Чингис хаанай дүрэ, шэг шарай тухай, эртэ урдын монголшуудай дайшалхы габьяа тухай, эртэ урдын монголшуудай шажан мүргэл тухай бүлэгүүд оруулгданхай. Гадна эртэ урдын монгол угсаатанай хаанзһаа бии болоһон тухай, боржогон, хори болон бусад монгол угууд тухай ном дотор дэлгэрэнгыгээр хэлэгдэнэ. Энэ ном соо ойрад, зээгэтэ аба, хас тамга, Чингис хаан гэһэн нэрэ зэргэ, Бурхан-Халдун гэһэн нэрэ хаанаһаа бии болооб гэһэн шэнжэлгэ хэгдэнэ.

Д. БАЛЬЖИНИМАЕВ.

ИТАР-ТАСС: түби дэлхэй мүнөөдэр

ВАШИНГТОН.

1991 ондо Буштанай гэр бүлын олзо оршо 1,3 миллион доллар болоо. Заншалай ёһоор США-гай Президент Джордж Бушай, тэрэнэй һамган Барбарын налогой хамтын декларацине арад зондо мэдээсэхэдээ, Америкын Президентын пресс-секретарь Марлин Фицуотер эдэ тоонуудые дурдаа һэн. Хуулиин ёһоор жэлдээ 200 мянган доллар салин абадаг Президент гэр бүлынгөө хэрэглэмжэдэ иимэ ехэ нэмэлтэ оруулһанайнь түлөө һамгандаа баярые хүргэхэ ёһотой. Эгээл тэрэнэй «Книга Милли» гэжэ номой түлөө 889 мянган 176 доллар олзо оршо Сагаан байшангай эзэнэй гэр бүлэдэ орохон байна ха юм.

ХАБАРАЙ ХАГСУУ ҺАЛХИ ҺҮРИН...

„Буряад үнэн“ газетын шанда хүртэхын түлөө занщалта 43-дахи урилдаан

ЭСЭГЭ ороноо хамгаалгын дайнда совет арадай туйлаһан Агууехэ Илалгын 47-дохи жэлэй ойдо Хэблэлэй үлэртэ зорюулагдаһан урилдаан майн 3-да болобо. Жэл үрэ үнгэргэгдэжэ байдаг занщалта энэ урилдааанда Улаан-Үдэ хотын һургуулинуудай, һуралсалай газарнуудай, үйлэдбэриин нэгэдэлнүүдэй олон тоото спортсменүүд, гребчинүүд, физкультурын коллективүүд, хотын ажалшад мүрысөөндэ олоороо хабаадаа.

Энэ үглөөгүүр газаа тиимэшье дулаан бэшэ, зүүн тээнээ секундын 10—15 метр хүсэтэйгөөр һэбшээлжэ, Советүүдэй талмай дээрэ сугларһан спортсменүүд болон мүрысөө харахала үхибүүдээ дахуулжа ерэһэн ажалшадта хэсүү байдал тохёолдуулаа.

Газетын дамжуулгын кубогуудта хүртэхын түлөө 43-дахи урилдаан хүрэжэ ерэбэ ха юм. Урин дулаан зунай хаһые нээһэн, занщалта боложо тогтоһон урилдаас хаража, урмашан баясахаяа ерэгшэдэй дунда Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай, ажалай ветерануд, үйлэдбэриин хүтэлбэрилэгшэд олон байба. Энэньшье ойлгосотой.

Совет үүдэй талмай дээрэхи томо машина соохоо ургамжын хүгжэм зэдэлжэ, сугларагшадай дунда баярай тэмдэг үзэгдэнэ. Олон тоото спортсменүүдэй, командануудай түлөөлэгшэдэй сугларһаар байтар, урилдаанай эхилхэ сагнай дүгэлбэл даа. Урилдаанда хабаадаха спортсменүүд парадта зогсоно.

— Редакцийн занщалта дүшэн гурбадахи урилдаанда хабаадахаяа ерэһэн спортсменүүд мүрысөөндэ бэлэн болоо. Урилдаагаа эхилхэнай,—гээд мүрысөөнэй ахамад судья—Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институтдай физическэ хүмүүжүүлгын кафедрые даагша В. Л. Балдаев эмхидхэлэй комитедэй түрүүлэгшэ, «Буряад үнэн» газетын редактор Ц. Б. Цырендоржиевта элидхэнэ.

— Хүндэтэ спортсменүүд! Зунай хаһые нээһэн урилдаан дээрэ хурдан солбоноо элирхэйлжэ, һайн саг харуулхыетнай редколлегийн зүгһөө хүсэнэбди. Хэнэйтнайшье мэдэһээр, үүндэ хүшэр сагай тохёолдоод байхада, байгша оной урилдаа үнгэргэхэ гүбди, али үгы гү? гэһэн асуудал гараа нэн. Шухала удха шанартай энэ хэрэтэмнай Улаан-Үдэ городой захиргаан туһалажа үзүүлжэ, мүрысөө үнгэргэхэ аргатай болоо һэмди. Энээндэнь та бүгэдэнэй зүгһөө баяр баясхалан хүргэхысмнай зүбшөөгыт. Үнгэрөөд байһан үе соо урилдаанда хабаадаһан таанадай аха нүхэд мүнөө Эхэ орон, республика соогоо мэдээжэ хүнгэн атледүүд болонхой. Һайн саг харуулыт даа,—гээд мүрысөө нээһэн Ц. Б. Цырендоржиев спортсменүүдые уряална.

Үглөөнэй 11 час боложо, бусадһаа түрүүлэн юһэн жэлэй һургуулинуудай басагадай командануд урилдаанда табигдаа.

Үйлэдбэриин «Бурятгеология» нэгэдэлэй байшангай хажууһаа спортсменүүд Ленинэй нэрэмжэтэ үйлсөөр доошоо урилдаба. Республикын Дотоодын хэрэгүүдэй министерствын ГАИ-гай хүнгэн машина эдэнэй урдань орожо, «Урилдаан эхилбэ, харгыһаа зайлагты!» гэһэн дохёо тэмдэг үгэнөөр, урагшаа шуумайна. Спортсменүүдэй хойноһоо медицинын түргэн туһаламжын машина мүн лэ дабшана. Урилдаанда гараһан эдэнэй «Прогресс» кинотеатр, Байгаалиин музей, «Байгал» журналай редакци, Советскэ районой Пионернүүдэй байшан болон Банзаровай нэрэмжэтэ үйлсэдэхи Пионернүүдэй сэсэрлиг хүрөөд, гэдэргээ «Бурятгеология» хүрэтэр эстафетэ дамжуулалсаха байба. Бүхыдөө эдэнэр хоёр километр 340 метрэй зайда хэдэн шата боложо хубаараад, эстафетээ дамжуулалсажа, үйлсэ, талмайда сугларагшадай анхарал татажа, эрхимлэһэн спортсменүүдынь баяр баясхаланда хүртэнэ.

Хурдан солбон басагадай урилдаһаар таба минутын үнгэрөөд байхада, ГАИ-гай хүнгэн машина гэдэргээ хүрэжэ ерэбэ. Урилдагшадай зүргэ дээрэ энгэртээ 39, 49, 10, 95 гэһэн номернуудые зүүһэн басагад гүйдэлөө бүри эршэдхэн, бэе бэеэ ахижа ябаад, урагшаа харайлдана. Эндэ 39-дахи һургуулиин 9-дэхи классай һурагша Люда Иванова нүгөөдүүлһээ хэдэн секундаар урилдан ерэжэ, командаяа түрүү һуурида гаргаба ха юм. Тингэжэ үнгэрэгшэ жэлэй урилдаанда түрүүлжэ ерэһэн Люда манай редакцийн дамжуулгын кубогта дахинаа хүртэжэ, командынгаа бүхы гэшүүдые, тренер В. П. Васильевае урма баяраар халяагаа. Эдэнэр бүхы зайгаа 7 минута 20,8 секундада соо гаталаа гэхэ гү, али энэнь үнгэрэгшэ жэлэйхиһээ хоёр секундаар үлүү болоһон байба. Түрүү һуурида гараһан командаһаа 19 секундаар хожомдожо ерэһэн 49-дэхи һургуулиин 8-дахи классай һурагша Надя Цыренжапова командаяа хоёрдохи һуурида гаргажа үрдинэ. Харин хүдөө нютагуудһаа ерэһэн командануудай дунда Сэлэнгын районой Һүтэйн юһэн жэлэй һургуулиин 8-дахи классай һурагша Наташа Дамбарова шалгаржа, командаяа түрүү һуурида гаргалсажа, үетэн нүхэдөө, нютагайнгаа ажалшадые омогорхуулба гээшэ.

Басагадай һүүлээр хүбүүд урилдажа, шата бүхэндэ шанга тулалдаатай мүрысөөн болобо. Эндэ 39-дэхи, 23-дахи, 10-дахи һургуулинуудай хүбүүдэй дунда болоһон тэмсэл сугларагшадай, илангаяа эдэ һургуулинуудай тренернүүдэй, багшанарай һанаа зобоохо ёһоороо зобоогоо. Юуб гэхэдэ, үнгэрэгшэ жэлэй урилдаанда 39-дэхи һургуулиин һурагшадай команда эрхимлэжэ гараһан байгаа. Зүгөөр нёдондо хоёрдохи һуури эзэлһэн 10-дахи һургуулиин һурагшад хурдан солбон байһаараа шалгаржа, редакцийн дамжуулгын кубогта хүртэһэндөө аргагүйгөөр урмашаа, баясаа. Командын гэшүүн Алексей Кузькин һүүлшын шатаһаа хоёрдохи боложо, эстафетэ абаһан юм. Харин урдаа ороод ябаһан 39-дэхи һургуулиин түлөөлэгшэ Саша Иващенкые хүсэһоор хүсөөд, урдань ороходоо, командынь бүхы зайгаа 6 минута 30 секунда соо гаталжа үрдибэ ха юм. Эрхимлэгшэһээ найман секундаар гэгдэжэ ерэһэн 39-дэхи һургуулиин команда хоёрдохи, 23-дахи һургуулиинхид гурбадахи һуури эзэлһэн байна.

Юһэн жэлэй һургуулинуудай удаа дунда һургуулинуудай басагад, хүбүүд урилдаанда гараха сагаа хүлэжэ, талмай дээгүүр һүндэлнэ.

— Байгша оной урилдаанда дүн хамта 13 команда хабаадаха болонхой. Хараял даа, али командын басагад түрүүлжэ ерэгшэ ааб? Тухайлхада, 65-дахи һургуулиинхид үнгэрэгшэ жэлэйхидэл адли, эрхимүүдэй тоодо оролсохол ха,—гээд, мүрысөөнэй ахамад судья В. Л. Балдаев хэлээ бэлэй.

...Урилдааншье эхилжэ, эдэнэр 530 метрэй зайда туладжа ороно. Бусадһаа түрүүлэн спортын улаан хубсаһатай басаган Наташа Иваницкая урагшаа тэгүүлнэ. Энэмнай 42-дохи һургуулиин түлөөлэгшэ байба. Удаадахи шатада энэ һургуулиин командын түлөөлэгшэ 420 метрэй зайе түрүүлэн дүүргэжэ, эстафетээеэ гурбадахи түлөөлэгшэдөө дамжуулбал даа. Энэнэй удаа 65-дахи, 18-дахи һургуулинуудай басагад урдаа ороод ябаһан 42-дохи һургуулиинхидые хүсэжэ гарахые эрмэлзэнэ. Тэд яахаб даа? 42-дохи һургуулиин басагад гүйдэлөө улам хурдадхажа, түрүүлэн ерээд, бүхы зайгаа 1 минута 59 секунда соо гаталжа, үнгэрэгшэ жэлдэ тогтоһон сагые һайжаруулаашьегүй һаа, эрхимлэжэ шадаһандаа бэе бэеэ, командынгаа тренер И. П. Гилевае үнэн зүрхэнһөө амаршална. 65-дахи, 18-дахи һургуулинуудай командын гэшүүд эрхимлэгшэһээ хэдэхэн лэ секундаар хожомдожо, удаадахи хоёр һуури эзэлбэ.

Эдэнэрэй һүүлээр дунда һургуулинуудай хүбүүд урилдажа, түрүү һуури эзэлһэн басагадай командануудай тренернүүдэй дунда хүлгөөтэй болоно. Ушарынь гэхэдэ, 42-дохи, 65-дахи, 18-дахи, 49-дэхи һургуулинууд соо-ноо 42-дохи һургуулиин басагадай командын эрхимлэһэн дээрэһээ хүбүүдынь тэдэнэй охиие бууруулхагүй эрмэлзэлдэ абтаа ха юм. Түрүүшын шатын дүүрэхэдэ, 18-дахи, 41-дэхи һургуулинуудай командын гэшүүд эрхимлэжэ, эстафетээеэ дамжуулаа бэлэй. Эндэ 49-дэхи һургуулиин һурагшад удаадахи шатануудта урилдахадаа, нүхэдэнгөө дамжуулһан эстафетын сагые бүри түргэнөөр дабахые оролдоно. Тиин тус һургуулиин һурагша Алексей Спесивцев түрүүлэн ерэжэ, командынгаа гэшүүдэй амаршалгада хүртэнэ. Удаадахи һууринуудые 65-дахи, 18-дахи, 6-дахи һургуулинуудай командануд эзэлхэ баатай болобо.

Дунда һургуулинуудай һурагшадай һүүлээр олон тоото спортсменүүд урилдаанда гарахые сугларна. Эдэнэй дунда Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай, технологическа институдуудай, училищинуудай, техникумүүдэй, үйлэдбэриин коллективүүдэй командануд бии.

...Урилдааншье эхилжэ, багшанарай, технологическа институдуудай басагад Ирина Перунина Наталья Чистякова хоёр бусадһаа түрүүлээ. Эдэ хоёрнай республикын мэдээжэ спортсменүүд һэн туда урилдаанай эүргэ булялдажа ороно. Эндэ Чистяковагай 530 метрэй зайе түрүүлэн түгэсхэбшье һаань, хоёрдохи шатаһаа эстафетэ абаһан багшанарай институдай командын гэшүүн Огаркова солбон хурдан байһанаа гэршэлжэ, түрүүлэн һагад эстафетээеэ командынгаа гэшүүн Колыбашкинада үгэнэ. Нигэжэ түрүүлэн ерэһэн командын гэшүүн Снежана Одегова командаяа түрүү һуурида гаргажа, дамжуулгын кубогта хүртэбэ. Эдэнэрһээ 29 секундаар хожомдожо ерэһэн технологическа институдай команда хоёрдохи һуури эзэлээ. СПТУ-нуудай дундаһаа 6-дахи училищийн басагад шалгарна. Училищинууд, техникумүүд соохоо тоолон тодорхойлолгын техникумэй, үйлэдбэриин коллективүүдэй дундаһаа авиационно заводой командануд түрүү һууринуудые эзэлжэ, баяр дээрээ баяр нэмэбэ.

Эдэнэрэй удаа эрэшүүл урилдаанда гаража, шата бүхэндэ шанга тулалдаан болоно. Эндэ Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институдай хурдан солбон хүбүүд һайн бэлэдхэлтэй байһанаа харуулбал даа. Тус институдһаа хоёр команда урилдаанда хабаадаһан юм. Тиин эдэнэр мүрысөөнэй эхилэмсээр урилдаанай зүргэ дээрэ түрүүлэн гаража ерэбэ. Институдай нэгэдэхи, хоёрдохи командануудай түлөөлэгшэд Геннадий Кисельников Евгений Пешняев хоёр түрүүшын шатын 530 метрэй зайда урилдахадаа, бусадһаа урид ерэжэ, сугларагшадай һайшаал магтаалда хүртэнэ. Эдэ хоёрһоо эстафетэ абаһан нэгэдэхи командын гэшүүд Иванов, Носков, Комиссаров, Кушнер, Назимов, Онуфриенко, Таюрский гэгшэд бусад командануудай спортсменүүдтэ хүсэгдэнгүй, эстафетээеэ һүүлшын шата дээрэ хүлеэжэ байһан командынгаа гэшүүн Сергей Федотовто дамжуулба. Сергей спортын мастер, ороной дээдэ һургуулинуудай дундаһаа Европын, дэлхэйн түрүү һуури эзэлхын түлөө үнгэргэгдэһэн мүрысөөнүүдтэ хабаадаһан юм. Тиимэһээ манай хурдан хүбүүн хэниешье урдаа оруулангүй, мүрысөөгөө түгэсхэбэ. Багшанарай институдай нэгэдэхи командын гэшүүд бүхы зайгаа 8 минута 06 секунда соо гаталаа. Хоёрдохи һуурида гэрэһэн тус институдай хоёрдохи командань эрхимлэгшэдһээ 11 секундаар гартажа ерэһэн байна. Мүрысөөндэ хабаадаһан бусад командануд соохоо авиационно заводой, ЛВРЗ-гэй, Сэлэнгын районой Һүтэйн совхозой командануд түрүүшын гурбан һуури эзэлбэ.

Энээгээр мүрысөөн дүүрэжэ, «Буряад үнэн» газетын шангууд барюулагдаа. Жэшээнь, 530 метрэй зайда эрхим саг харуулһан дунда һургуулинуудай, институдуудай командануудай спортсменүүдтэ барюулагдаха тусхэй шангуулые Физкультура болон спортын талаар Буряад Республикын үүрэнэй комитет тогтооһон байгаа. Институдай дундаһаа технологическа институдай студентка Наталья Чистякова, багшанарай институдһаа Геннадий Кисельников, 65-дахи һургуулиин Эля Любарская, 49-дэхи һургуулиһаа Владимир Чебунин гэгшэд эдэ шангуудта хүртэбэ.

— Спортын зунай хаһа нээһэн түрүүшын урилдаанда Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институдай басагад, хүбүүдэй командануд шалгаржа, редакцийн дамжуулгын хоёр кубок абажа, баясаба, омогорхобо ха юм. Жэл бүри үнгэргэгдэжэ байдаг энэ урилдаанда хүдөө ажахын, соёлой институдууд яахадаашьеб командануудаа эльгээбэгүй. Энээнһээ гадна, Улаан-Үдэ хотын зарим һургуулинууд, СПТУ-нуудд, училищинууд, техникумүүд, предприятинуудай физкультурын коллективүүд мүрысөөндэ командануудаа табяагүйнь халагламаар.

Хэдэн часай турщада үргэлжэлһэн һопирхолтой урилдаан дүүрэжэ, эрхимлэһэн командануудта, спортсменүүдтэ «Буряад үнэн» газетын редакцийн дамжуулгын кубок, грамота, дипломууд сугларагшадай альга ташалган доро барюулагдаба.

Макай газетын занщалта урилдаа үнгэргэхэ хэмжэ ябуулгада эдэбхитэйгээр хабаадажа, туһаламжа үзүүлһэн Улаан-Үдэ городой захиргаанда, мүн республикын Дотоодын хэрэгүүдэй министерствын ГАИ-гай, бусад албанай, Советскэ районой захиргаанай дотоодын хэрэгүүдэй таһагай, медицинын, радио-холбоной, республикын спорткомитедэй хүдэлмэрилэгшэдтэ, судьянарта үнэн зүрхэнэй баяр баясхалан хүргэжэ, Хүндэлэлэй грамотануд барюулагдаһан байна.

Б. ЦЫРЕМПИЛОВ,
Б-М. ЖИГЖИТОВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Юһэн жэлэй һургуулинуудай командануд урилдаагаа эхилбэ; 2. Дунда һургуулиинхид урилдажа ябана; 3. 42-дохи дунда һургуулиин басагадай командын түлөөлэгшэ кубок, грамота абаһанай һүүлээр; 4. Богони зайда—эрхимлэһэн Наталья Чистякова; 5. 49-дэхи һургуулиин басагад эстафетэ дамжуулалсана; 6. 10-дахи һургуулиин түлөөлэгшэ Алексей Кузькин; 7. 42-дохи һургуулиин басагадай командын гэшүүн Люба Куртошина; 8. Эрхимлэгшэдтэ кубок, грамотануд барюулагдажа байна.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

Зуһаландаа газарай эдеэ ургуулагшадта

ЗЭДЭГЭНЭ УРГУУЛЖА ТУРШЫТ!

Буряад ороной плодопитомнигуудта зэдэгэнын рассада ургуулагдадаггүй. Тиимэһээ республикын саад ургуулагшад зэдэгэнын һахалрассадые ондоо хизаарнуудһаа захюулжа асардаг. Дулаан уларилтай урда зүгэй газарта ургуулагдаһан зэдэгэнын рассада манай Байгал шадарай шэмэрүүн уларилда тэсэнгүй, хосоршодог юм. Тиимэһээ зэдэгэнын үрэһэинһөө ургуулха рассада хэрэгтэй. Нютагай саад ургуулагшадһаа ногоон дэлгүүр дээрэһээ зэдэгэнын томо үрэ жэмэс худалдажа абаад, хатааха гү, али үрэһэтэй дээдэ талаһаань хэршэжэ абаад хатааха юм. Хатахадань, үрэһыень илгажа абахат. Энэ үрэһэнһөөнь һайн рассада ургуулха аргатайт.

Ямар болзорто, хайшан гээд үрэһэеэ тарихаб? Тарилгын болзорнууд гэбэл:

1. Зэдэгэнэ түүһээр лэ тарижа болохо;

2. Гэртэ, дулаанда, январь-март һарануудай туршада;

3. Хүрьһэндэ апрель-май харада һуулгаха юм.

Алишье болзорто үрэһэеэ заатагүй хайрсаг соо тариха ёһотойт. Юундэб гэхэдэ, зэдэгэнын үрэһэн тон жэжэхэн аад лэ, уһалхада газар соо гүнзэгыөөр булагдашадаг. Хайрсаг соохи газар шорой үрэжэлтэй һайн байха ёһотой. Энээнэй тула 1 хуби шэбхэ, 1 хуби элһэ, 2 хуби үрэжэлтэй газарай шорой абажа ерээд, һайса худахаха юм. Удаань энэ холимог шоройгоо шэгшүүрдэхэ хэрэгтэй. Һүүлээрнь рассада ургуулха үндэр бэшэ хайрсаг руу 12—15 сантиметр болохо гүнзэгыгөөр шоройгоо адхахат. Хүрьһэ шоройгоо тэгшэлжэ ерээд, бүлеэн уһан соо багаханаар марганцовко хайлуулжа, нимэ нулашаг холисоор газараа уһалхат. Шиигтэй хүрьһэн соо үрэһэеэ һуулгаад, дээрэһээнь нимгэхэнээр элһээр хушажархиха хэрэгтэй.

Тариглаһан үрэһэеэ тон жэжэ һүбэ нүхэтэй шэгшүүрхэнтэй лейкээр уһалха шухала. Хайрсаг соохи газарай шииг удаан байлгахын тула дээрэһээнь гэрэлээр хабхаглахат.

Рассадын түргөөр ургахын тула үрэһэеэ уридшалан һайнаар бэлдэхэ хэрэгтэй. Энээнэй тула үрэһэеэ шиигтэй элһэтэй холижо, капрон оймһоор оёгдоһон мэшээг соо хэзд, хүйтэн байра соо гү, али холодильник соо, 1—3 градус дулаанда 2 һара соо байлгадаг юм. Гадна үшөө хоёр аргаар рассада ургуулжа болохо. Нэгэдэхи арга гэбэл, гүнзэгы бэшэ гэрэл амһартын оёорто юумэ шүүрдэдэг саарһа дэлгээд, дээрэһээнь уһа адхажа дэбтээдэг. Тингээд энэ саарһан дээрээ үрэһэеэ хоорондоо 0,5 сантиметр зайтайгаар тарааха. Гэрэл амһартаяа дээрэһээнь шэлээр гү, али ялгаа хушаха хэрэгтэй.

Хоёрдохи арга. Юумэ шүүрдэдэг саарһа 2 сантиметр үргэнөөр, 18—23 сантиметр утаар хайшалаад, 15—20 сантиметр диаметртэй шэл дээрэ табиха. Дээрэнь үрэһэеэ тараахат. Удаань тэрэ шэлээ уһатай гүнзэгы бэшэ кастрюля гү, али аяга дээрэ табиха хэрэгтэй. Шүүрдэдэг саарһануудайнгаа хоёр үзүүрые доошонь, уһа руу ороод байхаар һанжуулха. Хоорондоо 0,5 сантиметр зайтайгаар табигдаһан үрэһэнүүд энэ саарһаар дамжуулагдаһан шииг нойтоор саг үргэлжэ хангагдажа байха юм. Дулаан байхын тулада саарһан дээрэ табигдаһан үрэһэхэнүүдээ мүн лэ пленкоор хушаха хэрэгтэй. Тиигэхэдээ 18—22 градус дулаагаар хангаха шухала. Ногоон набшаһахануудай гаража эхилэмсээр, энэ рассадаяа саарһатайнь хамта хайрсаг соо һуулгадаг.

Рассада яажа харууһалхаб? Үдэр бүри уһалхаһаа гадна хүрьһыень дүмүүхэнээр онгилхо хэрэгтэй. 2—3 набшаһаханай бултайһанай һүүлээр һеег бүхэниие бэе бэеһээнь 10 сантиметр зайтайгаар томо хайрсаг соо һуулгадаг.

Һүниндөө хүйтэрхэеэ болиходо, июниин 10-най һүүлээр, зэдэгэнын рассада далангуудай хоорондуур 30—40 сантиметр зайтайгаар, харин һеег бүхэнэй хоорондо 15—20 сантимер талатайгаар һуулгахада болохо юм. Үдэр бүри, ехэ уһа адхангүй уһалха, мүн хүрьһыень онгилхо шухала. Энээнһээ гадна бог үбһэнһөө саг үргэлжэ сэбэрлэжэ байха юм. Наг шэбхэ, минеральна үтэгжүүлгэ нэмэлтэ тэжээл болгон оруулха хэрэгтэй. Үлүү болоһон ута һахалнуудыень таһалжа хаяхат. Түрүүшын жэлдэ ургаса хуряахадаа, эгээн томо үрэ жэмэстэй һеегүүдыень илгадаг юм. Ерэхэ жэлдэ эдэ һеегүүдэй һахалнуудыень хүрьһэндэ һуулгажархидаг.

Л. МУНГАЛОВА,
агроном.

Редактор
Ц. Б. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ.
РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ:
ДАШЕЕВА Г. Х., ДОНДОГОЙ Ц. Ц., ЖИГЖИТОВ Б-М. Ж. (харюусалгата секретарь), НИМАЕВ П. Н. (редакторай орлогшо), РИНЧИНОВ С. Д. (редакторай орлогшо), ТОКТОХОЕВА В. Э., ЦЫРЕНДЫЛЫКОВ Б. Ц.

Эмхидхэн байгуулагшад — Буряад Республикын Верховно Совет, Буряад Республикын Министрнүүдэй Совет, Бүгэдэ буряадуудай үндэһэн соёлой эблэл болон редакцийн ажалша коллектив.

Манай адрес:
670000, Улаан-Үдэ, Капандаришвилийн үйлсэ, 23. «Буряад үнэн» газетын редакци.

Редакцийн телефонууд: редакторай—2-50-96, приемный — 2-54-54, редакторай орлогшонорой — 2-68-08, 2-62-62, харюусалгата секретарийн—2-50-52, секретариадай—2-66-76, таһагууд: совсдуудэй хүдэлмэриин ба нийтын эмхинүүдэй —2-34-05 (даашань), 2-61-35, 2-56-23, социально-экономическа — 2-64-36 (даагшань), 2-63-86, 2-67-81, 2-61-35, соёлой эрдэмэй болон һургуулинуудай—2-60-21 (даагшань), 2-57-63; 2-67-81 олонийтын хүдэлмэриин ба мэдээсэлэй—2-54-93 (даагшань), 2-34-05, 2-69-58; оршуулгын—2-60 91; коммерческэ—2-35-84; корректорнуудэй—2-33-61, хэблэлдэ бэлдэгшэдэй (выпускающинуудай)—2-35-95, манай корреспондентнүүд: Баргажанда—91-1-44. Закаменскда—31-61. Агинскда—3-45-94.
Буряад Республикын Министрнүүдэй Соведэй хэблэлэй телефонууд: директор—2-49-94, бухгалтери—2-54-54, вахта —2-56-62.

Газетэ жилдээ 260 дахин гараха.
Хэблэлэй 2 хуудаһан хэмжээтэй.
Газетын индекс 50901. Тираж 7.500
Хэблэлдэ тушаагдаһан саг: 21.17.

Буряад Республикын Хэблэлэй ба олондо мэдээсэлгын министерствын республиканска типографида газетэ барлагдан хэблэгдэбэ.
Директорэйнь телефон 2-40-45.